

Nasıl Bir Çocuk? (Zonguldak İlindeki Velilerin Çocuklarında Görmek İstedikleri Değerlerin Okul Türü Değişkenine Göre Analizi)*

Hasan MEYDAN**

Behram HASANOV***

Fatmanur DİKMEN****

Özet-Bu araştırmanın amacı ortaokul ve lise velilerinin çocuklarının öncelikle sahip olmasını istediği değerleri, bu değerlerin okul tercihlerine etkisini okul türü değişkenine bağlı olarak inceleyerek okullarda değerler eğitiminin yapılandırılması ve program geliştirme çalışmalarında velilerin beklentilerinin daha fazla dikkate alınmasına katkıda bulunmaktır. Araştırma ilişkisel tarama modelinde yapılandırılmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından farklı çalışmalardan yararlanarak geliştirilen anket formu kullanılmıştır. Anket uygulaması 26-30 Mayıs 2014 tarihleri arasında okulların bölgesel, akademik ve sosyo-ekonomik durumları göz önünde bulundurularak toplam beş yerleşim birimi ve 19 okulda gerçekleştirilmiştir. Anketler Zonguldak ilindeki dokuzuncu ve beşinci sınıfta çocuğu bulunan toplam 1003 veliye uygulanmıştır. Verilerin yorumlanmasında yüzde, frekans, ortalama değer, standart sapma, temel bileşenler analizi

* Bu makale Bülent Ecevit Üniversitesi tarafından 2013-67759757-01 numaralı Bilimsel Araştırma Projesi olarak desteklenen araştırmanın verilerine dayalı olarak hazırlanmıştır.

** Yrd. Doç. Dr., Bülent Ecevit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

E-posta: hasan.meydan@beun.edu.tr

*** Yrd. Doç. Dr., Bülent Ecevit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

E-posta: behram79@hotmail.com

**** Arş. Gör., Bülent Ecevit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

E-posta: fnur227@gmail.com

ile değişkenler arasındaki farklılaşma düzeylerinin belirlenmesinde ki-kare, t testi ve tek yönlü varyans analizi (One-way ANOVA) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda velilerin değer tercihlerinin dindar, ihtiyatlı, vatansever, girişimci, uyumlu, sosyal güç, özyönelimci değer boyutlarında odaklandığı; velilerin genel olarak çocukları için en çok tercih ettikleri değerlerin dindar, vatansever ve ihtiyatlı gibi gelenek, yerel ve toplumsallığa vurgu yapan değerler olduğu; özyönelim, sosyal güç ve girişimci değer kategorilerinin oransal olarak daha az tercih edildiği; çocuklarda görölmek istenen değerler açısından genel olarak meslek liseleri ve imam-hatipler ile diğer okul velileri arasında anlamlı farklılıkların bulunduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler- Velilerin okuldan beklentileri, Veli değerleri, Veli tutumları

Giriş

İnternet ve sosyal iletişim ağlarının kullanımında gözlenen önemli artışa rağmen çocukların sosyalleşmesinde en önemli rolleri hâlâ aile ve okulun oynadığını söyleyebiliriz. Özellikle Türk toplumunda hâlâ en güçlü ve en önemli kurumlardan olan aile çocukların sosyalleşmesi açısından daha istikrarlı, daha güvenli ve daha anlamlı bir ortam sunmaya, dolayısıyla da daha etkili bir kurum olmaya devam etmektedir (Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010). Diğer taraftan okullar da bir yandan amaçlı şekilde, diğer yandan da örtük müfredat aracılığıyla, çocukların şekillenmesinde önemli fonksiyonlar yerine getirmektedir (Kaymakcan ve Meydan, 2012, s. 213-222). Toplumsal sürekliliği sağlayacak yeni nesilleri yetiştirmek üzere aile ve okul halen güçlü iki faktör olarak toplumsal yapıdaki yerlerini korumaktadır.

Eğitim, amaç ve içerik yönünden toplumdan beslenen; sonuçları itibariyle topluma dönen, toplumu besleyen bir olgudur. Eğitim ve toplum arasındaki ilişki eğitimin uygulandığı toplumun örf, adet, yaşam biçimi, tarih, kültür, geleceğe dair amaç ve beklentileri kısacası değerlerine yakından bağlı olmasını gerekli kılar. Eğitim süreçleri sonucunda nasıl bir insan yetiştirilmesinin hedeflendiğini gösteren genel amaçlar belirlenirken toplumun değerleri temel belirleyici unsurdur. Türk milli eğitiminin genel amaçlarında da bunu görmek mümkündür. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu Türk milli eğitiminin genel amaçlarında bir yandan Türk milletinin milli, ahlaki, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen ve geliştirmek için çalışan bireylere, diğer yandan da hür ve bilimsel düşünce gücüne ve geniş dünya görüşüne vurgu yapar. Bu durum toplumumuzun uzun yıllardır devam eden, yerel kültür ve değerlerinden kopmadan modernleşme idealinin eğitime yansımaları olarak değerlendirilebilir.

Günümüzde baş döndürücü bir hızla gerçekleşen küreselleşmenin birey ve toplum değerleri üzerindeki etkisini göz önünde bulunduran ve bu etkiyi olumlu yönde yönlendirebilen bir değerler eğitimi vermek için nasıl bir yöntem belirlenmelidir? Eğitimcilerin günümüzde karşı karşıya olduğu bu çıkmaza verilebilecek üç temel cevap bulunmaktadır: (i) Toplumda geleneksel olarak kapalı daire içinde süregelen değerleri genç nesillere aktarmaya devam etmek. (ii) Küreselleşmenin getirdiği çoğu zaman eklektik ama daha çok batı merkezli dünya görüşüne dayanan küreselleşen değerlere açılmak. (iii) Hem küresel hem de geleneksel ve yerel değerlerin bir arada ve bir uyum içinde verilmesinin yollarını aramak. Keskin (2008)'in karma yaklaşım olarak isimlendirdiği ve Türkiye'nin milli eğitim sisteminde yer bulan üçüncü yaklaşım insan hak ve hürriyetlerinde evrensel değerleri üst değer olarak kabul eder ve yerel ile küresel değerler arasında bir uzlaşmaya varmaya çalışır.

Günümüzde toplumsal değişimin ve küreselleşmenin etkisiyle geleneksel değerlerin yerini bazı yeni değerler almaya başlamıştır. Örneğin, itaatkârlık ve kanaatkârlık, artık eskisi kadar güçlü değerler değildir. İtaatkârlığın yerini akılcılık ve sorgulayıcılık, kanaatkârlığın yerini ise girişimcilik ve rekabet almaya başlamıştır (Başbakanlık..., 2010, s. 7). Bilimsel ve ekonomik rekabet ve gelişimin çok hızlı bir şekilde gerçekleştiği günümüz dünyasında hiçbir ebeveyn veya toplumun çocuklarını bu değer gruplarından uzak tutmaya çalışmasını beklemek mümkün değildir. Belki de bu nedenle gerçekten aranması gereken yol toplumsal ve geleneksel olanla bireysel ve yenilikçi olan arasında bir denge kurmaktır.

Hangi değerleri öğretmeliyiz sorusunu cevaplarırken gözden kaçırılmaması gereken bir başka önemli husus ise birey ile toplum arasında kurulması beklenen hassas dengedir. Bireyin özgürlüğü için toplumdan, toplumun düzeni için de bireyden vazgeçmeyecek bir değerler eğitimi dengesinin kurulması beklenir. Doğan (2007)'in belirttiği gibi büyük oranda cemaat merkezli, müdahaleci ve ataerkil itaat kültürüne sahip olan geleneksel toplumumuzdan “birey”in nasıl çıkacağı ve nasıl ayakta kalacağı sorundur. Ancak günümüzde intikamcı bir tavırla birey yararına aşırılıklara gitmek bireyi özgürleştirilim derken sadece kendi başarı, mutluluk ve hazzına odaklanmış insanlar yetiştirmek gibi sonuçlara da varılabilmektedir. 1960'lı yıllarda göreceliliği ve bireyselliği aşırı kutsayan ABD eğitim sisteminin son çeyrek yüzyılda özeleştiri yaparak toplumsallaşmaya yönelik girişim ve organizasyonlara yönelmesi bu anlamda dikkate değer bir örnektir (bkz. Lickona, 1991; Kirschenbaum, 2000).

Kuşkusuz çocukların sosyalleşmesinin hangi yönde gerçekleşeceği, çocuklar için öngörülen değerlerle çok yakından bağlantılı olacaktır. Diğer taraftan, çocuklarda hangi değerlerin olması gerektiği ile ilgili kanaat veya inançlarını ifade eden birisi aynı zamanda kendi değerlerini de dile getirmiş olmaktadır. Değeri arzu edilen standartlar olarak tanımlarsak, ebeveynlerin çocuklarında görmek istedikleri değerler, aynı zamanda çocuklarla ilgili ebeveynlerin kendi değerlerini, diğer bir ifadeyle “ideal çocuk” standartlarını da ortaya koymaktadır. Literatürde ebeveyn değerleri ile ilgili tartışmaların (Alwin, 2001) “otonom” ve “itaatkâr” ikilemi ekseninde yoğunlaştığı görülmektedir. Diğer bir ifade ile ebeveynlerin “ideal çocuk” standartlarının temelinde “otonom” çocukla “itaatkâr” çocuk arasında salınan sarkaç gibi olduğu öne sürülmekte, ebeveyn değerlerinin bu iki nokta arasında nerede bulunduğu tespit edilmesinin önemi üzerinde durulmaktadır. “Otonom” olmanın daha ziyade öz yönelimli ve girişimci değer gruplarına, “itaatkârlığın” da uyumlu olma, dindarlık ve vatanseverlik değer gruplarına göndermeler yaptığı görülmektedir.

Ebeveyn değerlerinin, ebeveynlerin yerine getirdikleri işlevlerle de yakından ilişkili olduğunu söylemek gerekir. Ailenin ve ebeveynlerin çocuklara yönelik en önemli işlevinin genellikle sosyalleştirme ve kültür aktarımı olduğu ifade edilmektedir. Fakat özellikle hızlı değişimin yaşandığı modern toplumlarda ebeveynler sadece pasif bir kültür aktarıcı işlevini değil, aynı zamanda tahmin ettikleri gelecek hayata çocuklarını hazırlama işlevini de yerine getirmektedirler. Dolayısıyla ebeveynler çocuklarının gelecek hayatında önemli olacağına inandıkları değerler doğrultusunda onları yetiştirmeye çalışmaktadırlar (Inkales, 1983). Hırs, özgüven, girişimcilik vb. değerlerin giderek önem kazandığı günümüz toplumunda ebeveynlerin çocuklarını gelecek hayata hazırlama adına, çocuk yetiştirmede söz konusu değerlere önem vereceği beklenebilir. Bu bağlamda, ebeveynlerin kültür aktarma işlevi ebeveynlerin “itaatkâr” çocuk değerinin, çocuğu tahmin edilen gelecek hayata hazırlama işlevi de “otonom” çocuk değerinin somutlaşmasını sağlamaktadır.

Değerler davranışları yönlendirme özelliğine sahip olduğundan ebeveyn değerlerinin çocuk yetiştirmeye ilgili tutum ve davranışları etkilemesi beklenebilir. Bu bakımdan ebeveyn değerlerinin (i) çocuklarda arzu edilen özelliklerin, (ii) çocuk yetiştirmeye ilgili arzu edilen yaklaşımın ve (iii) çocukların içinde büyütülebileceği en iyi ortamın nasıl olması gerektiğiyle ilgili iddianın temelinde bulunan kriterler olduğu kabul edilmektedir (Alwin, 2001, s. 113). Dolayısıyla ebeveyn değerleri “itaatkâr” çocuktan yana olan ebeveynlerle, “otonom”

çocuktan yana olan ebeveynlerin, kendi çocuklarında görmeyi arzu ettikleri değerler ve çocuklarını yetiştirmek istedikleri ortam da birbirinden farklı olacaktır. Örneğin, ebeveyn değerleri daha ziyade “itaatkâr” çocuktan yana olan ebeveynlerin çocuklarında dindarlık, vatanseverlik, uyumluluk vb. değer gruplarını görmeyi arzu edecekleri ve çocuklarını söz konusu değerlerin hâkim olduğu bir ortamda yetiştirmek isteyeceği beklenebilir. Bu bağlamda, aileden sonra çocukların şekillenmesinde en etkili kurum olan okul büyük önem kazanmakta ve ebeveynlerin okul tercihinde ebeveyn değerlerinin etkisi kaçınılmaz görünmektedir.

Ebeveyn değerleri ile okulun temel aldığı değerler arasındaki uyumluluk düzeyi çocuğun sağlıklı bir sosyalleşme süreci yaşayabilmesi için büyük önem arz etmektedir. Pek çok neden ile birlikte bu nedenle de ülkeler eğitim sistemlerinde eğitimin genel amaçlarının ve bu genel amaçlara bağlı olarak özel amaçların belirlenmesinde toplumsal gerçekliği temel belirleyici olarak dikkate almak durumundadır. Toplumun sosyal ve kültürel sermayesi; demografik, ekonomik, politik ve hukuki durumu; güçlü ve zayıf yönleri, uzak ve yakın hedefleri eğitimin hedeflerini belirler (Sönmez, 2014, s. 18-21). Bu nedenle bir ülkenin eğitim sisteminin genel hedefleri o ülkede yapılacak olan toplum analizlerine dayanır. Bu analizin yapılmasında çok boyutlu yöntemlerin takip edilmesi kaçınılmazdır. Toplumu oluşturan ve çocuklarını okula gönderen velilerin önem verdiği değerlerin belirlenmesi de bu çok boyutlu yöntemin bir parçasıdır.

Değer Kazanımında Ailenin Yeri

Eğitimde değerlerin belirlenmesi konusunda aileyi önemli kılan pek çok etken bulunmaktadır. Öncelikle aile çocuğun ilk ve en önemli öğretmenidir. Çocuk ileriye yaşantısında onun tüm gelişim alanlarına yön verecek ilk intibai ailede kazanır. Bununla birlikte aile çocukluk dönemi sonrasında da okul ve diğer toplumsal kurumlar eliyle gerçekleşen ahlak eğitimine katkıda bulunma hatta yön verme pozisyonundadır. Çocuk okula başladığında, ergenlik dönemine geldiğinde hatta iyice sosyalleşip toplumun bir ferdi olduğunda da ailenin fonksiyonu devam etmektedir.

Aile-çocuk ilişkisindeki üç temel husus aileyi çocuğun kişilik gelişimi açısından önemli kılar: (i) Ailenin çocuk ile ilişkisi istikrarlıdır. Çocuklar birçok öğretmen değiştirtirken çoğunlukla tek bir aileye sahiptirler. (ii) Ailenin çocukla olan ilişkisi diğer eğitici ortamlarda nadiren ve belli bir düzeye kadar bulunabilen sevgi, güven, kabul edilme ve önemsenme gibi temel duygulara dayandığı için daha derinden etkilidir. (iii) Aile, ahlaki değerleri hayatın anlamına ve ahla-

ki hayat sürmenin sebeplerine dair daha geniş bir yaşam perspektifinin parçası olarak aktarır (Lickona, 1991). Ailede değerler çok küçük yaşlarda ve bir bütün olarak hayatın anlamı gibi en üst değerlerle bağlantılı olarak öğrenildiği için bu öğrenmeler kolay sökülüp atılamayacak kadar derin bir şekilde yerleşir.

Toplumsal açıdan eğitimin kültürlenme fonksiyonunun sağlıklı sürdürülebilmesi ancak okul ve ailenin işbirliği ile mümkündür. Zira değerler hakkında birtakım bilgileri öğrenmek değerlerin yaşanması için yeterli değildir; bu bilgilerin sosyal hayatta yaşanabilirliğinin görülmesi ve bizzat yaşanarak tecrübe edilmesi gerekir. Çocuğun değerlerin yaşanışını görebileceği en ideal kurum ailedir. Çocuk ailede toplumun değerlerinin somutlaşmış biçimini bulur. Aile ve okul arasında değerler açısından büyük açıklıkların bulunması hem aile hem de okulun emeklerinin zayi olması, eğitimin başarısız olması anlamına gelir. Eğitimsel perspektif değer eğitiminin başarısı için okul ile aile arasında tezat olmaması ve okulun öğrettiklerinin ebeveyn tarafından pekiştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Veliler değer eğitimi konusunda hukuki açıdan da ilk ve en önemli hak sahibidirler. Uluslararası hukuk, devleti eğitim ve öğretim alanında yükleneceği görevleri yerine getirirken, ana ve babanın bu eğitim ve öğretimin kendi değerlerine uygun olarak yapılmasını talep etme hakkına riayet etmeye zorlar (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Ek Protokol 1952 Madde: 2). Hukuk, değer eğitiminde önceliği aileye verirken yapılan araştırmalar velilerin taleplerinin de büyük oranda bu doğrultuda olduğunu göstermektedir. Tay ve Yıldırım, (2009, s. 1516)'ın Kırşehir'de ilköğretim okulu velileri ile gerçekleştirmiş olduğu çalışma sonuçlarına göre velilerin % 68'inin değer eğitimini ailenin, % 24,3'ünün okulun ve % 7,7'sinin hem ailenin hem de okulun yapması gerektiğini ifade ettikleri görülmektedir. 2007 yılında 41 ilde 5291 kişiye ile gerçekleştirilen diğer bir çalışmaya göre ise bireyler değer eğitiminin önemli bir boyutunu oluşturan din eğitiminin alınacağı yer için aileyi öncelikli görmektedirler (KONDA, 2007).

Aile ve okul, çocuklara ve topluma ilişkin özgün amaçlarının yanı sıra ortak amaçları da bulunan, birbiriyle ilişkili bir ekosistemdir. Bu anlamda aile ve okul müstakil alanlar olsa da, birbiriyle örtüşen, birbirini etkileyen ve tamamlayan roller yerine getirmektedirler (Griffone ve Bubolz, 1986). Dolayısıyla okulların çocuk yetiştirmeye yönelik yerine getirdiği amaç ve işlevler de, temelde toplumsallaştırma ve toplumsal gelişime katkı sağlayabilecek özgüvenli bireyler yetiştirmektir. Bu bağlamda okullar bir taraftan toplumdaki hâkim kültürü öğreten ve öğrencilerde mevcut sosyal-kültürel sisteme bağlılık aşılayan, diğer

taftan da başarıyı, hırsı, azmi, rekabeti vb. değerleri teşvik eden kurumlardır (Bozkurt, 2011, s. 279-281). İlk işlev “itaatkâr çocuk” özelliklerinin biçimlenmesi açısından, diğer işlev de “otonom çocuk” niteliklerinin gelişmesi açısından önemlidir.

Literatür üzerine yapılan araştırmalar okulda hangi değerlerin öğretilmesi gerektiği konusunda velilerin beklentilerini ön plana çıkartan çalışmaların sınırlı olduğunu göstermektedir. Yapılmış olan çalışmalar daha çok çocukların ve velilerinin hangi değerlere sahip olduğunu veya öğretim programları ve ders kitaplarında hangi değerlerin yer aldığını belirlemeye yönelik betimleyici çalışmalardır. Velilerin beklentilerinin neler olduğunu belirlemeyi amaçlayan tek çalışma Yiğittir (2010) tarafından Ankara’da ikamet eden 4-5. sınıf öğrenci velilerine uygulanan araştırmadır. Araştırma sonucunda velilerin okullarda okutulacak değerler arasında milli, geleneksel ve ahlaki değerleri on plana çıkartırken demokratik ve çevreyle ilgili değerleri daha az tercih ettikleri belirlenmiştir.

Çalışma konumuzla ilişkili bir başka çalışma Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2010) tarafından Türkiye genelinde 6035 kişi ile gerçekleştirilen Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması’dır. Türkiye’deki ailelerin değer yapılarını belirlemeyi amaçlayan çalışmada ailelerin, çocuğa bakışı, ebeveynlik rolleri, evliliğin temeli olan sadakat değerine ilişkin tutumları, aile içi şiddet, gelenek ve din, çocuğun davranış ve niteliklerine atfedilen öneme ilişkin pek çok konu karma yöntemle incelenmiştir. Araştırma sonucunda Türk aile yapısında halen “biz” bilincinin güçlü olduğu, ailelerde dini ve manevi değerlere bağlılığının yüksek olduğu, aile içinde güvenin yüksek fakat tanınmayan kişilere karşı zayıf olduğu, çocukların kendi ayakları üzerinde durabilen fakat aile uyumuna riayet eden bireyler olmalarının beklendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığının çocuklara hangi değerleri sunduğunu belirlemeye yönelik olarak Keskin (2008) tarafından sosyal bilgiler dersleri temelli olarak gerçekleştirilen doktora çalışması Türk milli eğitim sisteminde yerel ve evrensel değerleri bir arada öğretmeye yönelik karma bir yaklaşım benimsendiği sonucuna ulaşmıştır. DKAB ve Sosyal Bilgiler derslerini birlikte değerlendiren bir başka çalışmada Kaymakcan ve Meydan (2012) eğitim sistemimizde yerel değerlerden evrensel değerlere ve toplumsal değerlerden bireysel değerlere doğru bir dönüşüm yaşandığı sonucuna ulaşmıştır. Diğer bir çalışmada Akbaş (2004) Milli Eğitimin genel amaçlarında yer bulan bilimsel, geleneksel, demokratik, çalışma ve temel değer türlerinin öğrencilerde gerçekleşme düzeyini in-

celmiştir. Kaymakcan (2007) tarafından yürütülen çalışmada ise lise çağındaki öğrencilerin geleneksel dini değerlere yönelik bir eğitimle modern değerlere dayanan bir din eğitimini benzer oranlarda onayladığını göstermiştir.

Literatürde yapılan incelemeler farklı değer guruplarına ilişkin tercihlerin aynı zamanda tercih edilen insan algısına dair farklılıkları da içerdiğini göstermektedir. Bu tercihlerdeki farklılıkların eğitime yansması ise eğitimin duyuşsal amaçlarına yönelik ulaşılacak istenen insan tipinin özelliklerini yansıtmaktadır. Dolayısıyla her toplum kendi değerler sisteminden beslenen bir duyuşsal alan eğitimi yapmak durumundadır. Bunun gerçekleşip gerçekleşmediğinin belirlenmesinin en geçerli yollarından biri ise eğitime muhatap olan toplumun değerleri ile okulların onlara sunduğu değerler arasındaki uyumun ortaya konmasıdır. Literatürde gerçekleştirilmiş bulunan çalışmalardan sınırlı bir örnekleme gerçekleştirilen bir çalışma (Yiğittir, 2010) dışındakiler bu amaçtan çok değer sınıflandırmalarına ve bu sınıflandırmaların öngördüğü insan profiline ve MEB'in öğretim programlarında hangi değerlerin ön planda olduğuna yöneliktir. Çalışmamız literatürde yer alan bu eksikliği dikkate alarak geniş bir örnekleme Zonguldak ilindeki velilerin hangi değerlere ağırlık veren bir eğitim anlayışını öngördüğüne dair bir bakış açısı ortaya koyacaktır. Böylelikle velilerin taleplerinin eğitimin planlama ve uygulama aşamalarına daha iyi yansmasına katkı yapacağı umulmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı ortaokul ve lise velilerinin çocuklarının öncelikle sahip olmasını istediği değerleri, bu değerlerin okul tercihlerine etkisini okul türü değişkenine bağlı olarak inceleyerek okullarda değerler eğitiminin yapılandırılması ve program geliştirme çalışmalarında velilerin beklentilerinin daha fazla dikkate alınmasına katkıda bulunmaktır. Bu amaç çerçevesinde şekillenen araştırmamızın hipotezleri şunlardır:

- Velilerin çocuklarında en çok görmek istedikleri değerler toplumsal, milli ve dini değerler gibi yerel ve geleneksel değerlerdir.
- Veliler yerel ve geleneksel değerleri öncelemekle birlikte bireyci ve modern değerleri de yüksek düzeyde talep etmektedir.
- Velilerin çocuklarında görmek istedikleri değerlere ilişkin tercihleri onların okul tercihlerini etkilemektedir.
- Velilerin çocuklarında görmeyi istedikleri değerler çocuğun devam ettiği okul türü değişkenine bağlı olarak farklılaşmaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma ilişkisel tarama modelinde yapılandırılmıştır. Nicel araştırma paradigmasına dayanan bu modelde iki veya daha fazla değişken arasında birlikte değişimin varlığı veya derecesi belirlenmeye çalışılır (Büyüköztürk, 2005). Araştırmanın bağımsız değişkeni velilerin çocuklarının devam ettiği okul türüdür. Bağımlı değişkenler ise velilerin çocuklarında öncelikli olarak görmeyi istedikleri değerler ve bu değerlerin okul tercihinin etkisidir.

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen anket formu kullanılmıştır. Anket insanların yaşam koşullarını, davranışlarını, inanç ve tutumlarını betimlemeye yönelik bir dizi sorudan oluşan bir araştırma materyalidir. Araştırmacıya çok sayıda denekten hızlı ve ekonomik bir şekilde veri toplama imkânı veren, sistemli analiz ve yorumlama imkânı sunan bir veri toplama aracı olması nedeniyle sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan bir tekniktir (Altunışık ve diğerleri, 2010, s. 78). Hazırlanan anket formu iki bölüm ve 44 sorudan oluşmaktadır. Birinci bölümde deneklerin genel özelliklerini belirlemeye yönelik olgusal sorular yer almıştır. İkinci bölümde ise velilerin çocuklarında görmeyi istedikleri değerleri belirlemek için hazırlanmış 37 adet değer ifadesini içeren ölçek yer almıştır.

Veri toplama aracının hazırlanma sürecinde milli eğitim sisteminde değerler ve farklı değer tercih ve sınıflandırmalarının ortaya koyduğu kişilik tipleri üzerine literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Literatür taramalarından yola çıkarak milli eğitim sisteminin temelde yerel-evrensel ve bireysel-toplumsal değerler arasında denge kurmaya çalışan anlayışa sahip olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda velilerin değer önceliklerini belirlemek için Kaymakcan ve Meydan (2012)'in Schwartz'ın sınıflandırmasına dini ve milli değerler boyutlarını ekleyerek Sosyal Bilgiler ve DKAB öğretim programlarını analiz etmek için kullandıkları değer ifade ve kategorilerinden yararlanılmıştır. Dolayısıyla araştırmada kullanılan değer ölçeği milli eğitimin anlayışı doğrultusunda değerleri yerel-evrensel, bireysel-toplumsal bakış açılarına göre yorumlama imkânı verebilecek şekilde kurgulanmıştır.

Anket uygulaması için öncelikle Zonguldak İl Milli Eğitim Müdürlüğünden resmi izin alınmıştır. Uygulama 26-30 Mayıs 2014 tarihleri arasında okulların bölgesel, akademik ve sosyo-ekonomik durumları göz önünde bulundurularak toplam beş yerleşim birimi ve 19 okulda gerçekleştirilmiştir. Anketler dokuzuncu ve beşinci sınıfta çocuğu bulunan velilere uygulanmıştır. Dokuzuncu ve beşinci sınıf velilerinin tercih edilmesi yakın dönemde çocukları için okul tercihinde bulunmuş velilere ulaşma düşüncesidir.

Anketler 26-27 Mayıs Pazartesi-Salı günü öğrenciler vasıtası ile velilere gönderilmiş anketlerin geri dönüşü sınıf rehber öğretmenleri ve okul idareleri tarafından takip edilmiş 28-29 ve 30 Mayıs tarihlerinde de toplanmıştır. Uygulama öncesinde araştırmacılar tarafından okul idareleri ve öğretmenlere idare ve öğretmenler tarafından da öğrencilere uygulamanın nasıl gerçekleştirileceğine dair sözlü ve yazılı bilgilendirme yapılmıştır. Öğrenciler vasıtasıyla velilere toplam 1200 anket gönderilmiş olup bunlardan 1039 tanesinin geri dönüşümü sağlanmıştır. Her bir öğrenciye yalnızca bir anket verilmiş, anketi anne veya babasının doldurması istenmiştir. Yapılan incelemelerde 36 anketin özensiz doldurulduğu belirlendiği için toplamda 1003 anket geçerli kabul edilerek değerlendirilmeye alınmıştır.

Verilerin Yorumlanması

Veriler SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin yorumlanmasında yüzde, frekans, ortalama değer, standart sapma, temel bileşenler analizi ile değişkenler arasındaki farklılaşma düzeylerinin belirlenmesinde ki-kare, t testi ve tek yönlü varyans analizi (One-way ANOVA) kullanılmıştır. Analizlerde örneklem büyüklüğünün (1003) yüksek oluşu ve parametrik analiz tekniklerinin parametrik olmayan tekniklere göre daha güçlü testler olarak kabul edilmesi nedeniyle parametrik analiz tekniklerinden olan t testi ve ANOVA testi kullanımı tercih edilmiştir (bkz. Altunışık ve diğerleri, 2010, s. 180 ve 204).

Ölçekte seçenekler, çok önemli=5, önemli=4, orta=3, önemsiz=2 ve hiç önemli yok=1 şeklinde puanlanmıştır. Her bir maddeye verilen yanıt kodları bu değerlere uygun olarak olumsuzdan olumluya doğru 1.00 ile 5.00 arasında değişmektedir. Ölçme aracında yer alan aralıkların eşit olduğu (4/5) varsayımından hareket ederek önce seçeneklere ilişkin alt ve üst sınırlar belirlenmiştir. Daha sonra, velilerin ahlaki değer yönelimlerine ilişkin verilerin ortalamalara göre yorumlanması ve ortalamaların hangi düzeylere girdiğinin belirlenmesi amacıyla bu aralıklar araştırmacılar tarafından beş düzeyde tekrar değerlendiril-

miştir. Yorumlamada kullanılan ortalama aralıkları Tablo 1’de verildiği şekilde belirlenmiştir.

Tablo 1: Verilerin Yorumlanmasında Kullanılan Puan Aralıkları

Seçenekler	Sınırlar	Düzeyler
5	4.20-5.00	Çok Önemli
4	3.40-4.19	Önemli
3	2.60-3.39	Orta
2	1.80-2.59	Önemsiz
1	1.00-1.79	Hiç Önemi Yok

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Toplam 44 sorudan oluşan anket formunun baş tarafında 7 adet olgusal soru bulunmaktadır. Veri toplama aracının ikinci kısmı araştırmacılar tarafından geliştirilen 37 soruluk değer ölçeğinden oluşmuştur. Ölçek literatür taramalarından elde edilen bilgiler ışığında ve özellikle Schwartz (1992, 1994)’ın değer ölçeği esas alınarak hazırlanmıştır. Schwartz’ın ölçeği esas alınmakla birlikte bu ölçeğe bağlı kalınmamış ölçeğin maddeleri örneklemin özellikleri dikkate alınarak yeniden yorumlanmış ve yazılmış; birleştirmeler, çıkarmalar ve dindarlık ve milliyet boyutlarında eklemelerle birlikte yeni bir ölçek oluşturulmuştur.

Araştırma envanterinde yer alan değer ölçeğine temel bileşenler analizi uygulanarak velilerin öğrencilerinin kişiliklerini oluşturacak değerler ile ilgili beklentilerinin hangi temel eğilimler etrafında odaklandığı belirlenmeye çalışılmıştır. Temel bileşenler analizi öncesinde verilerin analize uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kaiser Mayer Olkin (KMO) ve Barlett testi sonucunda KMO değeri .909; Barlett testi değeri ise .00 anlamlı ($p>.05$) bulunmuştur. Söz konusu değerler ölçeğin temel bileşen analizi için yüksek düzeyde uyumlu olduğunu göstermektedir (Tavşancıl, 2002, s. 67).

Uygulanan ölçeğin tamamının güvenilirlik düzeyinin belirlenmesi amacıyla Croanbach Alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Hesaplanan değer .893’tür. Bu sonuç ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir. Cronbach Alpha katsayısının .80<a<1.00 oluşu ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğu anlamına gelmektedir. Ölçeğin boyutlarının her birisi için ayrı ayrı gerçekleştirilen güvenilirlik analizi sonucu boyutların güvenilirlik katsayıları .592 ile .852 arasında gerçekleşmiştir. Sonuçlar ölçeğin tüm boyutlarının in-

celeme türü çalışmalar için güvenilirlik açısından makul değer kabul edilen $p > .500$ 'in üstünde değere sahip olduğunu göstermektedir (Altunışık ve diğerleri, 2010, s. 124).

Temel bileşenler analizi sonucunda ölçeğin 7 anlamlı boyutta toplandığı belirlenmiştir. Söz konusu boyutlar uyumlu, girişimci, dindar, ihtiyatlı, güçlü (sosyal), vatansever, özyönelimci değer grupları olarak isimlendirilmiştir. İsimlendirmede boyutları oluşturan maddelerin ortak vurguları dikkate alındığı gibi söz konusu maddelerin bir kısmına kaynaklık eden Schwartz (1992, 1994)'ın değer ölçeğinden de istifade edilmiştir. Bu bağlamda uyumlu, sosyal güç ve özyönelimci isimlendirmeleri doğrudan Schwartz'ın ölçeğinden alınmış; ihtiyatlılık ve girişimcilik boyutlarının isimlerinde Schwartz'ın güvenlik, başarı ve uyarılım boyutlarından yararlanılmış; vatanseverlik ve dindarlık boyutları ise araştırmacılar tarafından belirlenmiştir. Belirlenen yedi boyutun açıkladıkları toplam varyans %56,365'tir. Ölçek maddelerinin maksimum bileşen yüklenmesini sağlamak için eksen döndürme işlemi varimax rotasyonu (Varimax Kaiser Normalization) uygulanmıştır. Ölçek maddelerinin yüklenmiş olduğu bileşen yükleri .536-.843 arasında değişmektedir.

Üç ölçek maddesi hiçbir boyut altında anlamlı yükleme düzeyi olarak kabul edilen [(bileşen yükü) $> .500$] değerine ulaşamadığı için temel bileşen analizinin dışında tutulmuştur. Her bir boyuta ilişkin madde sayısı, Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı, açıkladığı varyans ve maddelerin bileşen içinde yüklenmiş oldukları bileşen yükleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Ölçeğin Oluştugu Bileşenler ve Özellikleri

Değer Maddesi	Bileşen Yüğü	Bileşen İsmi	Madde Sayısı	Cronbach Alpha Katsayısı	Açıkladığı Varyans
Bağışlayıcı olması	.751	Uyumlu	7	.852	11.871
İlimli olması	.703				
Yardımsever olması	.700				
Vefalı olması	.678				
Alçakgönüllü olması	.650				
Nazik bir insan olması	.621				
Dostluklara önem vermesi	.598				

Başarılı olması	.731				
Yetenekli olması	.647				
Zeki olması	.631				
Özgüveninin yüksek olması	.588	Girişim- ci	7	.792	9.303
Hırslı/Azimli olması	.586				
Cesur olması	.559				
Etkili olması	.536				
Dinini öğrenmesi	.843				
İbadetlerine özen göster- mesi	.822	Dindar	4	.838	8.271
Allah rızasını gözetten bir insan olması	.774				
İnançlı olması	.746				
Aile hayatının sorunsuz olması	.668				
Anne-babasına ve yaşlılara değer vermesi	.633	İhtiyatlı	5	.706	7.513
Sağlıklı olması	.607				
Kendi davranışlarını kont- rol edebilmesi	.592				
Temizliğe özen göstermesi	.524				
Toplumda sözü dinlenen biri olması	.730				
Toplumda imajının iyi olması	.675	Güçlü (Sosyal)	4	.688	7.499
Zengin olması	.634				
Lider olması	.543				
Milli değerlerimize (bayrak vb.) saygı duyması	.756				
Türk kültürüne bağlı olması	.708	Vatanse- ver	4	.771	6.819
Vatanını sevmesi	.663				
Şehit/Gaziliğe önem vermesi	.614				
Hayatın tadını çıkarması	.725				
Özgürlüğüne düşkün olması	.719	Özyöne- limci	3	.592	5.089
Maceracı bir hayat yaşa- ması	.596				
TOPLAM			34		56.365

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Toplumsal olguların betimsel modelle araştırıldığı çalışmalarda genel olarak iki tür evrenden söz etmek mümkündür: hedef evren ve ulaşılabilir evren. Hedef evren normal şartlarda araştırmacının tamamına ulaşmasının mümkün olmadığı ideal evreni tanımlar. Ulaşılabilir evren ise araştırmacının gerçekçi seçimidir

ve ulaşılabilir olandır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2011 s. 79). Bu bağlamda çalışmamızın hedef evreni Zonguldak'taki tüm ortaokul beş ve lise dokuzuncu sınıf velileri; ulaşılabilir evreni ise hedef evrenden araştırmacıların imkânları, okul türleri, yerleşim birimleri ve okul çevresinin demografik, sosyo-ekonomik özellikleri dikkate alınarak belirlenen 19 okuldaki beşinci ve dokuzuncu sınıf velileridir.

Ulaşılabilir evrende yer alan 19 okulun beş ve dokuzuncu sınıflarında öğrenim gören öğrenci sayısı yaklaşık 3500 olarak hesaplanmıştır. Öğrenci sayısından yola çıkarak evrendeki veli sayısının yaklaşık 7000 olduğu varsayılmaktadır. Ulaşılabilir evrenden basit seçkisiz örnekleme yöntemiyle kendilerine ulaşılan 1003 veli çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Basit seçkisiz örneklemede temel amaç ulaşılabilir evrendeki her bir bireyin seçilme olasılığının eşit olmasını ve bir bireyin seçilmesinin diğerlerinin seçilmesini etkilememesini sağlamaktır. Her bireye eşit katılım imkânı sunduğu için temsil edici örnekleme sağlamada en güçlü yöntem olarak kabul edilmektedir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2011, s. 84).

Örnekleminizde yer alan veliler Zonguldak il merkezi, Ereğli, Alaplı, Çaycuma ve Devrek'te bulunan okulların velileridir. Örnekleme yer alan 1003 velinin % 45,5'i erkek, % 54,5'i ise bayandır. Velilerden 7 tanesi cinsiyet sorusuna yanıt vermemiştir. Velilerin büyük çoğunluğu % 41,7 ilkokul ve aşağısı düzeyde eğitim almıştır. Ardından en yüksek oranı lise mezunları oluştururken (%26,5) ortaokul mezunları % 17,3; üniversite mezunları ise % 14,6 oranındadır. Velilerin büyük çoğunluğu (% 47,5) kendilerini gelir durumuna göre orta düzeyde tanımlamaktadırlar. Gelir düzeyini düşük olarak tanımlayan velilerin oranı toplamda % 10,2 olurken; iyi ve çok iyi düzeyde tanımlayanların oranı % 42,2 olarak gerçekleşmiştir.

Bulgular ve Yorumu

Tablo 3: Çocuklarının Devam Ettiği Okul Türüne Göre Velilerin Dağılımı			
Okul Türü	N	%	Kümülatif
Anadolu Lisesi	236	23,6	23,6
İmam-Hatip/Anadolu Lisesi	189	18,9	42,4
Meslek Lisesi	126	12,6	55,0
İmam-Hatip Ortaokulu	170	17,0	72,0
Ortaokul	281	28,0	100,0
Total	1002	100,0	
Cevap Vermeyen	1		
Toplam	1003		

Örnekleminizin % 23,6'sı Anadolu Lisesi, % 18,9'u İmam-Hatip/Anadolu İHL ve % 12 Meslek Lisesi olmak üzere toplamda % 55'i ortaöğretim velilerinden oluşmaktadır. İmam-Hatip Ortaokulu (% 17,0) ve Ortaokul (% 28,0) velilerinin oranı ise toplamda % 45'tir. Öte yandan toplamda % 35, 9'luk bir oranın diğer okulların müfredatlarına ilave olarak dini içerikli derslerin alındığı okullar olan İHL ve İHO velilerinden oluştuğunu belirtmek gerekir.

Tablo 4: Okul Tercihinde Çocuğunda Görmek İsteddiği Değerleri Göz Önünde Bulundurma Durumu

	N	%	Kümülatif
Evet, çocuklarımı değer tercihlerime uygun okullara göndermeye çalışıyorum.	822	82,9	82,9
Hayır, böyle bir düşüncem hiç olmadı.	55	5,5	88,5
Okullar arasında çocuklara kazandırdıkları değerler açısından bir fark yok.	18	1,8	90,3
Böyle bir tercih yapma imkânım olmadı.	96	9,7	100,0
Toplam	991	100,0	
Cevap Vermeyen	12		
Toplam	1003		

Örnekleminizde yer alan velilerin büyük çoğunluğu (% 82,9) çocuklarında görmek istediği değerleri onların okul tercihini yaparken göz önünde bulundurduğunu belirtmiştir. Böyle bir tercih arayışının hiçbir zaman olmadığını belirten velilerin oranı % 5,5 olurken; okullar arasında değerler açısından bir fark olmadığını belirtenlerin oranı % 1,8'dir. Eğitim sistemimizde ortaokula kayıtların adrese dayalı, liselerde ise merkezi sınavla gerçekleştirilmesi nedeniyle velilerin çocuklarını istedikleri okula gönderebilmesi her durumda mümkün olmamaktadır. Bu nedenledir ki velilerden % 9,7'si çocuğunu istediği okula gönderme imkânı bulamadığını belirtmiştir. Veriler toplamda % 7,3'lük bir oran dışındaki velilerin çocuklarını kendi değer tercihlerine uyan okullarda okutma konusunda bilinçli ve istekli olduklarını göstermektedir. Söz konusu maddeye ilişkin görüşler çocuğun devam ettiği okul türüne göre istatistiksel açıdan anlamlı şekilde farklılaşmıştır.

Tablo 5: Okul Türüne Göre Okul Tercihinde Çocuğunda Görmek İsteddiği Değerleri Göz Önünde Bulundurma Durumu

Okul Türü	Çocuğunuzda görmek istediğiniz değerleri onların okul tercihini yaparken göz önünde bulunduruyor musunuz?					Toplam
		Evet, çocukları- mı değer tercihleri- me uygun okullara gönderme- ye çalışıyo- rum.	Hayır, böyle bir dü- şün- cem hiç olma- dı.	Okullar arasında çocuklara kazan- dırdıkları değerler açısından bir fark yok.	Böyle bir tercih yapma imkânım olmadı.	
Anadolu Lisesi	N	201	14	4	16	235
	%	85,5	6,0	1,7	6,8	100,0
İmam-Hatip/Ana- dolu İmam-Hatip Lisesi	N	171	6	1	9	187
	%	91,4	3,2	0,5	4,8	100,0
Meslek Lisesi	N	107	8	3	8	126
	%	84,9%	6,3%	2,4%	6,3%	100,0%
İmam-Hatip Orta- okulu	N	155	7	4	3	169
	%	91,7%	4,1%	2,4%	1,8%	100,0%
Ortaokul	N	187	20	6	60	273
	%	68,5%	7,3%	2,2%	22,0%	100,0%
Toplam	N	821	55	18	96	990
	%	82,9%	5,6%	1,8%	9,7%	100,0%
Ki-Kare 78,434 df 12 p 0,000						

Velilerin okulları tercihte değerleri bir kriter olarak kullanma düzeyleri çocuklarının devam ettikleri okul türüne göre anlamlı düzeyde ($p: 0,000 < 0,05$) farklılık göstermiştir. Tablo 5'deki veriler farklılığın İHL ve İHO velileri ile diğer okulların velilerinin görüşleri arasında gerçekleştiğini göstermektedir. İHL (% 91,4) velileri Anadolu Lisesi (% 85,5) ve Meslek Lisesi (%84,9) velilerine göre daha yüksek oranda kendi değerlerine uygun okulları tercih ettiğini belirtmiştir. Söz konusu farklılaşma İHO (% 91,7) ile normal ortaokul (% 68,5) velileri arasında çok daha yüksektir. Sonuçlar diğer okulların müfredatına ilave olarak dini bilgi ve değerleri de öğrencilere kazandırmaya çalışan İHO ve İHL velilerinin okul tercihinde diğerlerine göre daha seçici olduğunu göstermektedir.

Çocuklarda Görülmek İstenen Değerlere İlişkin Tercihlerin Temel Bileşenler Bazında Değerlendirilmesi

Öncelikle burada velilerin ölçeğimizde yer alan temel bileşenleri tercih etme durumları ortalama değer ve standart dağılım değerleri dikkate alınarak değerlendirilecektir. Ardından örneklemimizde yer alan velilerin önemli kısmının

(% 35,9) İHL ve İHO velilerinden oluştuğu dikkate alınarak din eğitimi veren okulların velileri ve genel eğitim veren okul velilerinin değer tercihi sıralaması ayrı ayrı verilecektir. Böylelikle velilerin önemli bir kısmının din eğitimi veren okul velilerinden oluşmasının genel eğilimi değiştirip değiştirmediği belirlenmiş olacaktır.

Tablo 6: Örneklemenin Tamamından Elde Edilen Veriler

Sıra	Değer Boyutları	M	SD	Önem Düzeyi
1	Dindar	4,8746	,30572	Çok Önemli
2	İhtiyatlı	4,7974	,33368	Çok Önemli
3	Vatansever	4,7958	,36196	Çok Önemli
4	Girişimci	4,5866	,43282	Çok Önemli
5	Uyumlu	4,5796	,44272	Çok Önemli
6	Güçlü (Sosyal)	3,9889	,66046	Önemli
7	Özyönelimci	3,6989	,73830	Önemli

Velilerin çocuklarında görmek istedikleri değerlerin toplandığı yedi temel bileşenin ortalama ve standart dağılım değerleri Tablo 6'daki şekilde gerçekleşmiştir. Ortalamanın yüksekliği ve standart dağılım değerlerinin düşüklüğü nedeniyle velilerden en yüksek düzeyde ve daha yüksek uzlaşa ile teveccüh gören değer grubunun “dindarlık” değer grubu olduğu anlaşılmaktadır. Dindarlık değer grubunda dindarlığın inanç, ibadet, bilgi ve duygu-davranış boyutlarını ifade ettiği varsayılan dört soru yer almaktadır.⁵ Dolayısıyla bu boyut inançlı, ibadetlerini özenle yerine getiren, dinini öğrenen ve iş ve eylemlerinde Allah rızasını gözetten bir kişiliği tanımlamaktadır. Dindarlık değer boyutu değer sıralamalarında geleneksel, muhafazakâr, ve toplumcu özellikleri ile ön plana çıkmaktadır.

“İhtiyatlılık” velilerin ikinci sırada önemli gördükleri değer grubu olmuştur. İhtiyatlılık değer grubu sorunsuz bir aile hayatı olan, sağlıklı, temizliğine özen gösteren, davranışlarında ölçülü ve anne-babasına saygılı bir kişiliği ifade etmektedir. Geleneksellik yönü ağır basan ihtiyatlılık değer boyutu düzen ve emniyet içinde, kırıma ve çalkantılardan uzak bir hayat yaşamayı ön plana

⁵ Dindarlığın dışa vuruş biçimleri ve boyutları ile ilgili olarak en yaygın kabul gören kavramsallaştırmayı yapmış olan Glock, temelde dindarlık için beş boyut belirlemiştir: dini tecrübe, inanç, ibadet, bilgi ve davranışlara yansımaya. Bkz. [Glock, Y. Charles (1962) On The Study of Religious Commitment, Religious Education: The Official Journal of The Religious Education Association, 57(4), s. 98-104.]

çıkarmaktadır. Söz konusu değer boyutu içinde yer alan sağlık, temizlik, sorunsuz aile hayatı ve özdenetim ölçülü davranışlardan gelen bir ihtiyatlılığa işaret ederken anne-baba ve yaşlılara değer vermenin söz konusu boyut içinde yer alması ilginç bir sonuç oluşturmuştur. Kanaatimizce bu durum velilerin çocuklarının ebeveyn ve büyüklere saygı ile davranmasını hem kendilerinin hem de çocuklarının huzur ve güvenliği ile birlikte değerlendirdiklerini göstermektedir. Nitekim güncel çalışmalar Türk ailelerinde çocuğun ihtiyarlık sigortası olarak görülmesi eğiliminin yüksek oranda devam ettiğini göstermiştir (Başbakanlık..., 2010, s. 128).

Velilerden üçüncü sırada yüksek teveccüh gören değer grubu “vatanseverlik” değer grubu olmuştur. Vatanseverlik değer grubu içerisinde “bayrak gibi milli değerlere saygılı, vatanını seven, Türk kültürüne bağlı ve şehitlik-gaziliğe önem veren” gibi değerler bulunmaktadır. Bu değer grubu dil, kültür ve inanç gibi alanlarda ortak tarih ve geleneği paylaşarak oluşmuş milli değerlere önem veren, vatanperver bir kişiliği tanımlamaktadır. Vatanseverlik değer boyutu değer sınıflamaları içerisinde gelenekçilik, muhafazakârlık ve toplumculuğu ön plana çıkartan özelliğe sahiptir.

Velilerin puan ortalamalarına göre çocuklarında görmeyi istedikleri dördüncü sıradaki değer boyutu girişimciliktir. “Girişimcilik” boyutunda başarı, yetenek, zekâ, özgüven, azim, cesaret ve etkililik değerleri bulunmaktadır. Söz konusu değerler başarıyı arayan, ona ulaşabilmek için gerekli yeteneklere ve bu yetenekleri kullanabilme güç ve becerisine sahip bir kişiliği ifade etmektedir. Girişimcilik değer boyutu genel olarak modern dönemin birey merkezli, yenilikçi ve rekabetçi insan tipine daha yakın bir konumda durmaktadır.

“Uyumluluk” değer grubu beşinci sırada önemli bulunan boyut olmuştur. Uyumluluk değer grubu bağışlayıcılık, ılımlılık, yardımseverlik, vefa, alçakgönüllülük, nezaket ve dostluklara önem verme gibi daha çok geleneksel değerlerden oluşmuştur. Söz konusu boyutun işaret ettiği insan tipi – rekabetçiliğin tersine – toplumsal uyum ve uzlaşya, insanlar arasındaki ilişkilerin saygı ve sevgi çerçevesinde sürdürülmesine önem veren bir profil çizmektedir. Bu yönüyle uyumluluk değer boyutunun toplumcu ve gelenekçi özellikleri ile ön plana çıktığını belirtmek mümkündür.

Velilerin tercihleri doğrultusunda altıncı sırada önemli bulunan değer boyutu sosyal güç olmuştur. Bu değer boyutu velilerin çocuklarının toplumda güçlü bir imaja sahip, sözü dinlenen, lider ve zengin bir birey olmalarına ne derece önem verdiklerini göstermektedir. Sosyal güç yüksek statüye sahip, zengin ve etkili bir kişiliğe işaret etmektedir. Bu değer boyutu gelenekle de ilişkili özelliklere

sahip olsa da daha çok bireyin güç ve imajını ön plana alması nedeniyle modern dönem değerler arasında değerlendirilmektedir.

Velilerin yedi değer boyutu arasında en az puan ortalaması (3,6989) verdikleri boyut öz yönelimdir. Öz yönelim değer boyutu özgürlüğüne düşkün, hayatın tadını çıkaran ve maceracı değerlerinden oluşmaktadır. Birey ve haz merkezli bir yaşayışı ifade eden öz yönelim değer boyutu geleneksel, muhafazakâr ve toplumsal değerlere mesafeli modern, yenilikçi ve bireyci değerlere ise daha yakındır.

Ölçeği oluşturan yedi değer grubunun sıralanışını birlikte değerlendirdiğimizde ilk üç sırayı dindarlık, ihtiyatlılık ve vatanseverlik gibi gelenek ve yerelliği ön plana çıkartan değerlerin aldığı görülmektedir. Dindarlık ve vatanseverlik yerel değerlerle doğrudan ilişkiliyken ihtiyatlılık değerini tedbir ve teenniye ön plana çıkarması yönüyle, beşinci sırada yer alan uyumluluk değerini ise toplum-sallığa vurgu yapması nedeniyle gelenek ile ilişkilendirmek mümkündür. Daha çok birey merkezli ve modern döneme ait görünüme sahip girişimcilik, sosyal güç ve öz yönelim değer boyutları ise ancak dört, altı ve yedinci sıralarda yer almışlardır. Velilerin genel olarak çocuklarının geleneksel ve toplumcu değerlere sahip olmalarını, modern ve birey merkezli değerlere sahip olmalarından daha fazla önemseddiği anlaşılmaktadır.

Tablo 7: Genel Eğitim Veren-Din Eğitimi Veren Okul Velilerinin Değer Tercihi Karşılaştırması

Din Eğitimi Veren Okul (İHL ve İHO) Velilerinin Tercihleri					Genel Eğitim Veren Okul (Anadolu Lisesi, Meslek Lisesi ve Ortaokul) Velilerinin Tercihleri				
Sıra	Değer Boyutları	M	SD	Önem Düzeyi	Sıra	Değer Boyutları	M	SD	Önem Düzeyi
1	Dindar	4,9542	,18468	Çok Önemli	1	Dindar	4,8297	,34850	Çok Önemli
2	İhtiyatlı	4,8164	,29460	Çok Önemli	2	Vatanse- ver	4,8187	,32655	Çok Önemli
3	Vatansever	4,7544	,41534	Çok Önemli	3	İhtiyatlı	4,7864	,35362	Çok Önemli
4	Uyumlu	4,6429	,39265	Çok Önemli	4	Girişimci	4,5880	,43855	Çok Önemli
5	Girişimci	4,5832	,42337	Çok Önemli	5	Uyumlu	4,5436	,46515	Çok Önemli
6	Sosyal Güç	3,8907	,67705	Önemli	6	Sosyal Güç	4,0428	,64506	Önemli
7	Özyöne- limci	3,5708	,77077	Önemli	7	Özyöne- limci	3,7697	,71027	Önemli

Tablo 7’deki veriler çocukları İHL ve İHO ‘ya devam eden velilerin çocukları için değer tercihinin dindar, ihtiyatlı, vatansever, uyumlu, girişimci, sosyal güç sahibi ve özyönelimci şeklinde sıralandığını göstermektedir. Genel eğitim veren okulların velilerinin çocukları için talep ettikleri değer sıralamasında da dindarlık değerleri ilk sırayı almıştır. Genel eğitim veren okulların velilerinde İHL ve İHO velilerinin tercihlerinden farklılaşmalar ikinci ve dördüncü sıralarda gerçekleşmiştir. İkinci sırada İHL ve İHO velileri için ihtiyatlılık yer ederken bu velilerde vatanseverlik; dördüncü sırada ise uyumluluk yerine girişimcilik yer almıştır.

Söz konusu veriler İHL ve İHO velilerinin denge ve teenni ifade eden ihtiyatlılığı diğer velilerden daha fazla ön plana çıkardığını; genel eğitim veren okul velilerinin ise daha yenilikçi ve rekabetçi bir kişiliği ifade eden girişimciliği uyumun önüne aldığını göstermektedir. Öte yanda her iki grupta da – ortalamalar açısından farklar bulunsa da – dindarlık değerinin ilk sırada yer alması, ilk üç sırayı geleneksel ve muhafazakâr değerler alırken son sıralarda modern ve değişime açıklık değerlerinin yer bulması önemli bir bulgu olarak değerlendirilmektedir. Her iki veli grubu için “çok önemli” düzeyine ulaşan değer boyutları ile “önemli” düzeyinde kalanları aynı olması da veli grupları arasında yapısal farklılıkların olmadığını göstermektedir.

Tablo 8: Okul Türü Değişkenine Göre Çocuklarda Görülmek İstenen Değerler ANOVA Sonuçları

Değer Boyutu	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	P	Farklılığın Oluşturduğu Okul Türü
Uyumlu	Gruplar arası	3,904	4	,976	5,057	,000	Meslek – Anadolu Meslek – İHL Meslek-İHO
	Gruplar içi	192,409	997	,193			
	Toplam	196,313	1001				
Girişimci	Gruplar arası	3,052	4	,763	4,121	,003	Meslek – Anadolu Meslek – İHL Meslek – Ortaokul
	Gruplar içi	184,581	997	,185			
	Toplam	187,633	1001				
Dindar	Gruplar arası	4,198	4	1,049	11,698	,000	İHL-Anadolu İHL-Ortaokul İHO-Anadolu İHO-Ortaokul
	Gruplar içi	89,346	996	,090			
	Toplam	93,543	1000				

İhtiyatlı	Gruplar arası	1,683	4	,421	3,818	,004	Meslek – Anadolu Meslek – İHL Meslek-İHO Meslek – Ortaokul
	Gruplar içi	109,840	997	,110			
	Toplam	111,522	1001				
Güçlü (Sosyal)	Gruplar arası	6,528	4	1,632	3,783	,005	Anadolu – İHO Anadolu – İHL
	Gruplar içi	430,096	997	,431			
	Toplam	436,624	1001				
Vatanse- ver	Gruplar arası	1,828	4	,457	3,522	,007	İHL – Anadolu İHO - Anadolu
	Gruplar içi	129,410	997	,130			
	Toplam	131,238	1001				
Özyöne- limci	Gruplar arası	11,865	4	2,966	5,539	,000	İHO – Anadolu İHO – Ortaokul İHL - Anadolu
	Gruplar içi	533,912	997	,536			
	Toplam	545,777	1001				

Tablo 8’ de görüldüğü üzere okul türlerine bağlı olarak tüm değer boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık oluşmuştur. Farklılıkların hangi okul türüne ait velilerin ortalamalarından kaynaklandığını belirlemek amacıyla Post Hoc Turkey HSD testi yapılmıştır. Test sonucu “uyum” değer boyutunda farklılığın meslek lisesi ile Anadolu Lisesi velileri arasında Anadolu Lisesi velileri lehine ($p(0,033)<0,05$); meslek lisesi ile İHL velileri arasında İHL velileri lehine ($p(0,001)<0,05$); meslek lisesi ile İHO velileri arasında İHO velileri lehine ($p(0,001)<0,05$) gerçekleştiği görülmüştür. Meslek lisesi ile ortaokul velilerinin ortalamaları arasındaki fark – ortaokul velileri lehine olmakla birlikte – istatistiksel açıdan anlamlı düzeye ulaşmamıştır ($p(0,093)>0,05$). Sonuçlar meslek lisesi velilerinin diğer okul velilerine göre çocuklarının toplumsal uyum ve uzlaşmayı sağlamaya yönelik değerlere sahip olmasını daha az önemsediklerini göstermektedir.

Post Hoc testi sonuçları “girişimci” değer boyutunda da farklılığın temelde meslek lisesi velileri ile diğer okul velileri arasında diğer okul velileri lehine gerçekleştiğini göstermektedir. Söz konusu farklılığın anlamlılık düzeyi İHO velileri ile istatistiksel açıdan anlamlı sayılabilecek düzeyde ($p(0,164)>0,05$) gerçekleşmezken diğer üç okul türü ile oluşan farklılık istatistiksel açıdan anlamlıdır. Meslek lisesi-Anadolu Lisesi velileri arasındaki farklılık ($p(0,011)<0,05$); meslek lisesi-İHL velileri arasındaki farklılık ($p(0,023)<0,05$); meslek lisesi ile ortaokul velileri arasındaki farklılık ($p(0,001)<0,05$) düzeyinde gerçekleşmiştir. Sonuçlar girişimcilik değerlerini çocuklarında görmek isteme ortalamasının veli grubuna göre yüksekte düşüğe doğru ortaokul (4,6320), Anadolu lisesi

(4,6061), İHL (4,6012), İHO (4,5659) ve meslek lisesi (4,4524) şeklinde sıralandığını göstermektedir.

Post Hoc testi sonucuna göre dindarlık değer boyutunda okul türlerine göre farklılaşma İHL ve İHO ile Anadolu Lisesi ve ortaokul velilerinin ortalamaları arasında gerçekleşmiştir. Ortalamalar yüksekten düşüğe doğru şu şekilde gerçekleşmiştir: İHL (4,9577); İHO (4,9500); meslek lisesi (4,8710); ortaokul (4,8449) ve Anadolu lisesi (4,7903). İHL-Anadolu Lisesi velileri arasındaki farklılık ($p(0,000)<0,05$); İHL-ortaokul velileri arasındaki farklılık ($p(0,001)<0,05$); İHO-Anadolu Lisesi velileri arasındaki farklılık ($p(0,000)<0,05$); İHO-ortaokul velileri arasındaki farklılık ($p(0,003)<0,05$) düzeyinde gerçekleşmiştir. Veriler İHL ve İHO velilerinin dini değerleri talep etme açısından istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yüksek ortalamaya sahip olduklarını göstermektedir. Din eğitimi verilen okullar olarak İHL ve İHO ortalamalarının Anadolu Lisesi ve ortaokul velilerinden yüksek olması beklenen bir sonuçtur. Meslek lisesi velilerinin ise Anadolu Lisesi ve ortaokul velilerinden farklı olarak dindarlık açısından İHL ve İHO velilerinden istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklılaşmamaları önemli görülmektedir.

Post Hoc testine göre ihtiyatlılık değer boyutunda farklılaşma meslek lisesi ile diğer okul türleri velilerinin ortalamaları arasındaki farklardan kaynaklanmaktadır. Çocuklarının ihtiyatlı bireyler olarak yetişmesini önemseme konusunda en düşük ortalamaya sahip veliler olan (4,6903) meslek lisesi velileri ile Anadolu Lisesi velileri arasındaki farklılık ($p(0,005)<0,05$); meslek lisesi ile İHO arasında ($p(0,007)<0,05$); meslek lisesi ile ortaokul arasında ($p(0,012)<0,05$); meslek lisesi ile İHL arasında ($p(0,015)<0,05$) düzeyinde gerçekleşmiştir. Veriler meslek lisesi velilerinin diğer velilerin çocuklarının düzen ve emniyet içinde, kırılma ve çalkantılardan uzak bir hayat yaşama konusundaki hassasiyetlerini aynı düzeyde paylaşmadığını göstermektedir.

Sosyal güç değer boyutunda okul türlerine göre ortalamalar Anadolu Lisesi (4,0876); ortaokul (4,0365); meslek lisesi (3,9669); İHL (3,9149) ve İHO (3,8676) şeklinde gerçekleşmiştir. Post Hoc testi sonuçları sosyal güç değer boyutundaki farklılığın Anadolu Lisesi-İHO velileri arasındaki ($p(0,008)<0,05$) ve Anadolu Lisesi-İHL arasındaki ($p(0,050)<0,05$) farklılıktan kaynaklandığını göstermiştir. Sonuç itibarıyla dini değerlerin daha fazla ön planda olduğu İHL ve İHO velilerinin çocuklarının sosyal güce sahip olmalarını diğer okullara ve özellikle de reelde akademik başarının öncelendiği Anadolu Lisesi velilerine göre daha az önemsedikleri anlaşılmaktadır.

Vatanseverlik değer boyutu için yapılan Post Hoc testi sonuçları İHL (4,7557) ve İHO (4,7515) velilerinin ortalamaları ile Anadolu Lisesi velilerinin ortalamaları (4,8535) arasındaki farkın varyans analizindeki anlamlı farklılığın kaynağını oluşturduğunu göstermiştir. Farklılık İHL-Anadolu Lisesi arasında ($p(0,044)<0,05$); İHO-Anadolu Lisesi arasında ise ($p(0,040)<0,05$) düzeyinde anlamlıdır. Sonuçlar vatanseverlik değerlerini çocuklarında görme açısından İHL ve İHO velilerinin diğer okullara göre daha az istekli olduğunu göstermektedir. Vatanseverlik değer boyutunda yer alan vatan sevgisi, bayrak, şehitlik, gazilik vb. değerlerin toplumumuzda geleneksel olarak dini değerler ile birlikte anılan değerler olması nedeniyle ortaya çıkan sonuç ilginç olarak değerlendirilmektedir.

Öz yönelim değer boyutunda oluşan farklılığın kaynağını İHO-Anadolu Lisesi ($p(0,000)<0,05$); İHO-ortaokul ($p(0,008)<0,05$) ve İHL-Anadolu Lisesi ($p(0,045)<0,05$) arasındaki farklılık oluşturmuştur. Özgür bir şekilde hareket edip hayatın tadını çıkaran bir birey anlamına gelen öz yönelim değer grubu beklendiği şekilde ölçü ve uyumu ön planda tutan dini değerlerin ön planda olduğu İHL ve İHO okullarında daha düşük değer almıştır.

Tablo 9: Genel Eğitim Veren- Din Eğitimi Veren Okul Değişkenine Göre Çocuklarda Görülmek İstenen Değerler T-Testi Sonuçları

Bileşen Boyutu	Genel Okul-Din Eğitimi Veren Okul	N	M	SD	T	P
Uyumlu	Genel Eğitim	642	4,5436	,46515	-3,589	0,000
	Din Eğitimi	360	4,6429	,39265		
Girişimci	Genel Eğitim	642	4,5880	,43855	,167	0,867
	Din Eğitimi	360	4,5832	,42337		
Dindar	Genel Eğitim	641	4,8297	,34850	-6,298	0,000
	Din Eğitimi	360	4,9542	,18468		
İhtiyatlı	Genel Eğitim	642	4,7864	,35362	-1,435	0,152
	Din Eğitimi	360	4,8164	,29460		
Sosyal Güç	Genel Eğitim	642	4,0428	,64506	3,517	0,000
	Din Eğitimi	360	3,8907	,67705		
Vatansever	Genel Eğitim	642	4,8187	,32655	2,530	0,012
	Din Eğitimi	360	4,7544	,41534		
Özyönelimci	Genel Eğitim	642	3,7697	,71027	4,123	0,000
	Din Eğitimi	360	3,5708	,77077		

Genel eğitim veren-din eğitimi veren okul değişkenine göre gerçekleştirilen t testi sonuçlarına göre uyumlu, dindar, sosyal güç, vatansever ve özyönelim

değer boyutlarında gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılık belirlenmiştir. Farklılık uyumlu (t: 3,589, p:0,000) ve dindar (t:-6,298, p: 0,000) değer boyutlarında din eğitimi veren bir okula devam eden öğrencilerin velileri lehine gerçekleşmiştir. Özyönelimci (t:4123, p:0,000); vatansever (t:2,530, p:0,012) ve sosyal güç (t:3,517, p:0,000) değer boyutlarında ise genel eğitim veren okulların velilerinin ortalamaları anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Veriler din eğitimi veren kurumların velilerinin dindarlık ve uyumluluk gibi toplumsallığı ve muhafazakârlığı ön plana çıkartan geleneksel değerleri önceliklediklerini ancak milliyet konusunda – muhtemelen dini daha üst bir kimlik olarak gördükleri için – daha ihtiyatlı davrandıklarını göstermektedir. Genel eğitim veren okulların velilerinin ise birey, değişim ve milliyet vurgulu değerlere din eğitimi veren okul velilerine göre daha fazla önem verdiği anlaşılmaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

Burada araştırma bulgularımız çerçevesinde hipotezlerin doğrulanma durumu ve literatürde yer alan farklı çalışmalarla karşılaştırmalar yaparak birtakım sonuç ve önerilere ulaşmaya çalışılacaktır. Bulgularımız “velilerin çocuklarında en çok görmek istedikleri değerler toplumsal, milli ve dini değerler gibi yerel ve geleneksel değerlerdir” hipotezinin doğrulandığını göstermektedir. Dindarlık değer boyutu velilerin çocuklarında en çok görmeyi istedikleri değer boyutu olurken, ihtiyatlı boyutu ikinci, vatanseverlik değer boyutu ise üçüncü sırayı almıştır. Söz konusu üç değer boyutu geleneksel, toplumsal ve muhafazakâr bir anlayışı ön plana çıkarmaktadır.

Birinci hipotez ile ilişkili olan araştırmanın ikinci hipotezinin “veliler yerel ve geleneksel değerleri incelemekle birlikte bireyci, yenilikçi ve modern değerleri de yüksek düzeyde talep etmektedir” kısmen doğrulandığını söylemek mümkündür. Zira veliler girişimcilik değer grubunu “çok önemli”, sosyal güç değer grubunu da “önemli” düzeyde tercih etmektedirler. Bu konuda özellikle genel eğitim veren okulların velilerinin ortalamaları din eğitimi veren okulların velilerine göre daha yüksek ortalamaya sahiptir. Ancak söz konusu değer gruplarının geleneksel değerler ile kıyaslandığında her durumda daha az tercih edildikleri de açık bir şekilde ortaya konmuştur. Bu durumda girişimcilik, sosyal güce sahip olma ve öz yönelim gibi bireyi ve değişimi ön plana çıkaran modern değerlerin yüksek oranda fakat geleneksel ve toplumsal değerlerden sonra tercih edildiği anlaşılmaktadır.

Aile değerleri üzerine yapılan çalışmalar Türkiye’de ailelerin dini değerleri yüksek oranda önemseydiğini göstermiştir. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştır-

malar Genel Müdürlüğü (2010: 130,180)'nün çalışmasına göre aileler günlük hayatın dini kural ve değerlere uygun yaşanması gerektiği görüşüne % 70; aile dini ve manevi değerlerine bağlı olmalıdır görüşüne ise % 87 oranında destek vermişlerdir. Çocuklarının aile büyüklerine saygılı olmalarını ve sorumluluklarını bilen bireyler olmalarını % 95'in üstünde önemserken; zengin olmaları ve bağımsız karar verebilmeleri çok daha düşük düzeylerde onaylanmıştır. Bu durum çalışmamızın bulguları ile paralel biçimde ebeveynlerin başına buyruk ve güçlü bir kişilikten önce gelenek ve uyumluluğu önemseddiğini göstermektedir.

Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2010, s. 71-75) tarafından gerçekleştirilen çalışmaya göre aileler çocuklarının kendi ayakları üzerinde durabilen bireyler olmalarını yüksek oranda önemserken onların kendi kararlarını bağımsız bir şekilde almalarını ise daha düşük düzeylerde önemsemektedirler. Söz konusu sonucu çalışmamızdan elde edilen geleneksel değerleri ve uyumu önceleyen ancak girişimcilik ve başarıya dair değerlere de yüksek ortalama sağlayan sonucu ile birlikte değerlendirdiğimizde ailelerin çocuklarının başkalarına muhtaç olmadan kendi geçimini sağlayabilen bireyler olmalarını önemserken bunu kendi himayelerinden tamamen kopmadan gerçekleştirmelerini beklemekte oldukları anlaşılmaktadır. Ailenin geleneksel olarak sosyalleştirme, ekonomik gereksinimleri karşılama ve eğitici fonksiyonları dikkate alındığında velilerimizin ailenin bu fonksiyonuna dair sorumluluklarının bilincinde oldukları söylenebilir.

Yiğittir (2010, s. 219) Ankara ilinde 317 ilköğretim velisi ile gerçekleştirmiş olduğu çalışmada velilerin çocuklarının kazanmasını arzuladıkları ilk on değeri onlara sunduğu 56 değer arasından seçmelerini istemiştir. Çalışma sonucunda velilerin çocuklarına kazandırılmasını en çok istedikleri ilk on değer (i) aile birliğine önem verme, (ii) sorumluluk, (iii) dürüstlük, (iv) doğruluk, (v) çalışkanlık, (vi) saygı, (vii) bayrağa ve İstiklal Marşına saygı, (viii) yardımseverlik, (ix) vatanseverlik ve (x) cesaret değerleri olduğunu belirlemiştir. Yiğittir'in çalışmasına göre velilerin çocuklarına kazandırılmasını arzuladıkları değerler bütünlük içerisinde değerlendirildiğinde veliler en çok milli, geleneksel ve ahlaki değerleri önemsemişlerdir. Tay ve Yıldırım (2009, s. 1510)'ın sosyal bilgiler programında yer alan değerleri esas alarak dördüncü ve beşinci sınıf öğrenci velileri ile gerçekleştirdiği araştırmasında ortaya konan bulgular velilerin geleneksel, ahlaki ve toplumsal değerleri önemsediklerini göstermiştir. Veliler çocuklara öğretilmesi gereken en önemli değerler olarak ilk sıralarda saygı, vatanseverlik, dürüstlük, sevgi, inançlı olma, temizlik, aile birliği ve çalışkanlığı belirlemiştir. Çalışmamızda velilerin çocukları için önemli gördükleri değer

tercihlerinin farklı bölgelerdeki velilerin tercihleri ile paralellik arz ettiği anlaşılmaktadır.

Öte yandan araştırma sonuçlarında dindarlık değerleri başta olmak üzere geleneksel ve toplumcu değerlere verilen önemin diğer değerlerden önde olmasını farklı bakış açılarına göre okumak da mümkündür. Acaba bu durum toplumda bu değerlerin diğer bütün değerlerden daha önde ve önemli olduğunu gerçekten göstermekte midir, yoksa daha farklı anlamlar da barındırmakta mıdır? Örneğin bizim çalışmamızda ve yakın dönemde yapılan diğer sosyolojik araştırmalarda Türkiye toplumunda dini değerlere verilen önem ve dindarlık düzeyi yüksek çıksa da sosyologlar “toplumsal gerçeğin kolayca görülemeyen kısımlarını görür hale” getirme adına Türk toplumundaki “açık” ve “örtük” sekülerleşme süreçlerine dikkat çekmektedirler (Amman, 2010). Peki, bir yandan bireysel yaşantı ve toplumsal anlamda sekülerleşmenin giderek daha fazla görünür hale geldiği öne sürülen bir ortamda dini değerlerin hep yüksek çıkması nasıl yorumlanmalıdır?

Bu sorunun cevabının “örtük sekülerleşme” kavramının açıklığa kavuşturulması ile daha anlaşılır hale geleceğini bekleyebiliriz. “Örtük sekülerleşme” zihniyet boyutunda İslami değerlere sahip olmakla birlikte, davranış boyutunda dini kıstasları temel almayan, kısacası tutum-davranış uyumsuzluğu gösteren geniş toplum kesimlerinin davranış biçimleriyle ilgili bir kavramdır (Amman, 2010, s. 43-44). Tutum ve davranışların her zaman zorunlu olarak tutarlı olmadığı sosyal psikolojide de bilinen bir husustur (bkz. Wicker, 1969). Bu bağlamda bazen “karşılanmamış” değerlere “karşılanmış” değerlerden daha fazla önem verilebilmektedir. Dolayısıyla araştırmamızda ortaya çıkan sonuçları toplumda dini değerlerin egemen olmasına bağlamaktan ziyade, toplumda giderek yaygınlaşan seküler yaşama karşı ebeveynlerin bir endişesi ve değerleri muhafaza etme isteği olarak da yorumlamak mümkündür.

Türk toplumunda benzer bir endişe önemli ölçüde dini değerler tarafından şekillendirilen ve dini değerleri sonraki kuşaklara aktarmada oldukça önemli olan aile kurumuyla ilgili de gözlemlenmektedir. Aile’nin her zaman en yüksek değerler olarak değerlendirildiği toplumumuzda 2006 yılında Türkiye genelinde yapılan bir araştırmada “aile ilişkileri”nin kötüye gittiğini düşünenler % 55.5 oranındadır. Bu oranın üniversite mezunları arasında % 76.6’ya çıkması dikkat çekicidir. (TÜİK, 2006, s. 17-18) Dolayısıyla, bizim araştırmamızda da ebeveynlerin çocuklarında dindarlık değerlerini daha fazla görmeyi arzu etmeleri, söz konusu değerlerin “karşılanmamış” olması ile de açıklanabilir.

Türk milli eğitim sisteminin değer tercihleri açısından da araştırma sonuçlarımızı değerlendirmek mümkündür. Milli eğitim sistemimizde değer eğitimi konusunda temel dersler olan DKAB ve sosyal bilgiler öğretim programları üzerine yapılan çalışmalar her iki programda en çok vurgulanan değerlerin “sorumlu olmak”, “Türk Milleti”, “özgürlük”, “yardımsever olmak” ve “kendi hedeflerini seçmek” olduğunu; programların bireysellik-toplumsallık ve milliyetçilik-evrensellik arasında bir denge gözettiğini göstermektedir. Ayrıca programlar öğrencileri, çevresindeki diğer insan ve varlıkları da gözetken sadece kendi güç, başarı ve tatminine odaklanmayan bireyler olarak yetiştirme konusunda kararlı olduğunu göstermektedir (Kaymakcan ve Meydan, 2012, s. 1585, 1586). Bu durumda DKAB ve sosyal bilgiler programlarının genel eğilimi ile örneklemimizdeki velilerin ahlaki, milli ve manevi değerleri ön plana çıkartan eğilimlerinin paralellik arz ettiğini söylemek mümkündür. Öte yandan programlarda özgürlük ve kendi kararlarını verebilme gibi değerler en üst sıralarda kendilerine yer bulurken velilerin tercihlerinde bu tür öz yönelimci değerlerin hiç birisi ilk sıralarda yer almamıştır.

Araştırma sonuçları üçüncü hipotezimizi “velilerin çocuklarında görmek istedikleri değerlere ilişkin tercihleri onların okul tercihlerini etkilemektedir” doğrular niteliktedir. Velilerin % 82,9’u çocuklarını kendi değer tercihlerine uygun okullara göndermeye özen gösterdiğini belirtmiştir. Çocuklarını kendi değer tercihlerine yakın bulduğu bir okula gönderme gibi bir düşüncesinin hiç olmadığını belirten velilerin oranı % 5,5’te kalmıştır. Kanaatimizce eğitim sistemimizde ortaokul ve liseye geçişte velinin tercih imkânını oldukça daraltan bir sistem uygulanmasına rağmen velilerin sadece % 9,7’sinin okullar arasında tercih yapma imkânı olmadığını belirtmesi de velilerin çocuklarını istedikleri okullara gönderme konusundaki hassasiyet ve gayretlerini göstermektedir. Söz konusu hipotez ile ilgili ulaşılan bir başka önemli sonuç çocuklarını değer tercihlerine uyan okullara gönderme konusunda İHL ve İHO velilerinin diğer okulların velilerine göre daha hassas tutum içinde olduklarının belirlenmiş oluşudur.

Dördüncü hipotezimiz olan “Velilerin çocuklarında görmeyi istedikleri değerler çocuğun devam ettiği okul türü değişkenine bağlı olarak farklılaşmaktadır” hipotezi örneklemimizde yer alan beş ayrı okul türüne göre yapılan analizlerde tamamen, genel eğitim veren-din eğitimi veren okul türlerine göre yapılan analizlerde ise kısmen doğrulanmıştır. “Uyum” değer boyutunda meslek lisesi velileri diğer okulların velilerinden istatistiksel açıdan anlamlı şekilde diğer okul velileri lehine farklılaşmaktadır. Meslek liseleri ile diğer okullar arasında diğer

okullar lehine anlamlı farklılığın gerçekleştiği bir başka değer boyutu da girişimciliktir. Çocuklarının girişimci bireyler olmalarını talep etme konusunda meslek lisesi velileri Anadolu Lisesi, İHL ve ortaokul velilerine göre anlamlı düzeyde düşük ortalamaya sahiptir. Veriler ihtiyatlılık değer boyutunda da meslek lisesi velilerinin diğer okul türleri velilerinden farklılaştığını göstermektedir. Meslek lisesi velileri diğer velilerin çocuklarının düzen ve emniyet içinde, kırılma ve çalkantılardan uzak bir hayat yaşama konusundaki hassasiyetlerini aynı düzeyde paylaşmamışlardır.

Söz konusu değer boyutlarında meslek lisesi velilerinin diğer okul türlerinden farklılaşması uyumluluk değerinin gerektirdiği ılımlılık, yardımseverlik, nezaket vb. ahlaki değerler; girişimcilik değerinin gerektirdiği özgüvenli, azimli vb. gibi başarıya yönelik değerler ve ihtiyatlılık değerinin gerektirdiği planlılık, tenenni gibi değerler yönünden meslek lisesi velilerinin talepkârlıkları konusunda mesafe alınması gerektiğini göstermektedir. Bu okulların diğer okul türlerine göre başarı düzeyi daha düşük olduğu düşünülürse okullarda genel durumun iyileştirilmesine yönelik bir motivasyon gelişiminin kaçınılmaz olduğunu söyleyebiliriz. Zira velilerin çocuklarının ulaşabileceği ahlaki ve akademik standartlar belirleyerek çocuklarından bunları destekleyici bir ebeveyn tutumu ile talep etmeleri etkili bir ebeveyn stratejisidir (Berkowitz ve Grych, 2000, s. 56 – 72). Temel ahlaki ve insani değerlerle bütünleşmiş bir mesleki eğitimin toplumsal gelişimdeki rolünü ahilik tecrübesi üzerinden yaşamış bir toplum olarak bu doğrultuda güçlü adımların atılmasının gerekliliği anlaşılmaktadır.⁶

Velilerin çocuklarında görmeyi istedikleri değerlerin okul türü değişkenine göre farklılaştığını gösteren bir diğer sonuç dindarlık, sosyal güç ve öz yönelim değer boyutlarında gerçekleşmiştir. İHL ve İHO velileri çocuklarını dindarlık değerlerine sahip bireyler olarak görme isteği açısından Anadolu Lisesi ve ortaokul velilerinden istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde daha yüksek ortalamaya sahiptirler. İHL ve İHO velilerinin dindarlığa ilişkin tercihleri örnekleme yer alan meslek lisesi velilerine göre ise anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır. Sosyal güç, vatanseverlik ve öz yönelim değerlerinde de İHL ve İHO velileri Anadolu lisesi velilerinden anlamlı düzeyde daha düşük ortalamaya sahiptir. Söz konusu farklılığı çalışmamızda bir alt değişken olarak kullandığımız genel eğitim

6 Ahilik ve değer eğitimi ilişkin ayrıntılı bilgi için bakınız: Ahilik ve meslek ahlakına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Saffet Sancaklı (2010) Ahilik Ahlakının oluşumunda Hadislerin Etkisi, İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1(1), 1-28. Yusuf Ekinci, *Ahilik ve Meslek Eğitimi*, MEB Yayınları No:862, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi No.132, İstanbul, 1989. Mehmet Karagöl (2012) *Ahilik ve Sosyal Sermaye Bağlamında İş Ahlakı ve Üretim İlişkisi*, Akademik Bakış Dergisi (32), s. 1-16. Umut Kaya, (2013) *Değerler Eğitimi Bir Meslek Teşkilatı: Ahilik, Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(26), 41-69.

veren-din eğitimi veren okul grupları arasında uyumlu, dindar, sosyal güç, vatansever ve özyönelim değer boyutları bağlamında oluşan farklılıkla birlikte değerlendirilmek gerekir.

Genel eğitim veren-din eğitimi veren okul velileri arasındaki karşılaştırmalarda dikkati çeken ilk sonuç değer boyutlarının almış oldukları ortalamaların sıralanışı ile ilgilidir. Öncelikle her iki grupta da dindarlık değeri ilk sırada yer almış ve dolayısıyla veliler tarafından en yüksek düzeyde talep edilen değer olmuştur. Aynı zamanda her iki grupta ilk üç sırayı geleneksel ve muhafazakâr değerler alırken son sıralarda modern ve değişime açıklığa ilişkin değerler yer bulmuştur. İki grup arasındaki temel farklılık ise ikinci ve dördüncü sıralarda kendine yer bulan değerler açısından gerçekleşmiştir. İHL ve İHO velileri için ihtiyatlılık ikinci, vatanseverlik üçüncü sırayı alırken diğer veliler ikinci sıraya vatanseverliği almış ve ihtiyatlılığı üçüncü sıraya yerleştirmiştir. İHL ve İHO velileri uyumluluk değerini dördüncü, girişimciliği beşinci sıraya koyarken diğer veliler girişimciliği dörde uyumluluğu beşe yerleştirmişlerdir.

İHL ve İHO velileri ile diğer okulların velileri arasında ortaya çıkan farklılaşmalar din eğitimi veren kurumların velilerinin dindarlık ve uyumluluk gibi toplumsallığı ve muhafazakarlığı ön plana çıkartan geleneksel değerleri öncellediğini ancak milliyet konusunda – muhtemelen dini daha üst bir kimlik olarak gördüğü için – daha ihtiyatlı davrandığını göstermektedir. Nitekim ilahiyat fakültesi öğrencileri üzerine Arslan ve Tunç'un gerçekleştirmiş oldukları araştırmada evrenselcilik değerinin iyilikseverlikten sonra en çok tercih edilen değer olduğunu belirlemişlerdir (Arslan ve Tunç, 2013, s. 7-39). Bu durum din ve inancın kişiye “ben”i ve içinde yaşanılan toplumu aşan kuşatıcı bir bakış açısı kazandırma fonksiyonu ile açıklanmaktadır.

Genel eğitim veren okulların velileri ise İHL ve İHO velilerine oranla rekabet, birey, değişim ve milliyet vurgulu modernizm değerlerini daha fazla ön plana çıkarmışlardır. Din ve onunla birlikte geleneğin daha çok birey yerine/veya birlikte toplumu ve rekabet yerine işbirliğini ön plana çıkarttığı anlaşılmaktadır. Nitekim çeşitli araştırmalar genel olarak dindarlık ile güvenlik (ihtiyatlılık) ve uyumluluk değerleri arasında pozitif; özyönelim ve bireysel başarıya yönelik değerler arasında ise negatif bir ilişki bulunduğunu doğrulamaktadır (Mehmedoğlu, 2006, s. 133-167).

Araştırma sonuçları çerçevesinde araştırmanın yürütüldüğü bölgede ve genel olarak Türkiye’de eğitim ve özellikle de değer eğitimi anlamında verimliliğin artırılmasına yönelik önerilerimizi aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:

- a) Veliler çocuklarının hangi değerlere sahip olacaklarını belirlemeyi ve onların kendi değer tercihleri doğrultusunda eğitilmesini önemsemektedirler. Bu durum aynı zamanda pedagojik, ahlaki, hukuki ve sosyal bir zorunluluk olarak da karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla eğitim ortamlarının düzenlenmesinde özellikle de öğretim programları, değerler eğitimi çalışmaları, okul merkezli sosyal faaliyetler vb. aracılığıyla çocuklara kazandırılması amaçlanan değerler belirlenirken ailelerin değer tercihleri dikkate alınmalıdır.
- b) Velilerin tercihleri dindarlık, ihtiyatlılık, vatanseverlik gibi geleneksel, toplumsal değerlerin eğitimde ön plana çıkartılması gerektiğini göstermektedir. Öte yandan girişimcilik değeri de sosyal güç ve öz yönelim gibi birey merkezli değerlerden önde gelmektedir. Bu durum velilerin geleneksel ve toplumsal olanı örselemeden bireysel başarıyı yakalayan evlatlar istediğini göstermektedir. Dolayısıyla değer eğitiminde gelenekten kopmadan yenileşme ve toplumsallığı ihmal etmeden bireysel yetenek gelişimini ön plana çıkartan karma yaklaşım izlenmelidir.
- c) Çocukları İHO ve İHL dışındaki okullara devam eden veliler de dâhil olmak üzere tüm velilerin çocuklarının en çok kazanmasını istedikleri değerlerin dini değerler olması kanaatimizce eğitim sistemimiz açısından önemli sonuçlar doğurmaktadır. Velilerin en çok tercih ettikleri dindarlık değer boyutu: inançlı olması, Allah rızasını gözetken bir insan olması, ibadetlerine özen göstermesi ve dinini öğrenmesi ifadelerinden oluşmaktadır. Dolayısıyla din eğitimi veren okulların yanında genel eğitim veren okulların velileri de çocuklarının öncelikle dini değerleri özümsemesini önemsemektedirler. Bu durum söz konusu okullarda din eğitim-öğretimi imkânı veren DKAB ve seçmeli din derslerinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Genel eğitim veren okullarımızdaki bu derslerin öğretmen, öğretim programı, materyal vb. açılardan velilerin beklentilerini en üst seviyede karşılayacak düzeye getirilmesi gerekmektedir.
- d) Çalışmamızda ortaya konulan bir başka önemli sonuç meslek lisesi velilerinin çocuklarını toplumsal açıdan daha uyumlu ve akademik olarak başarılı kılacak değerleri çocuklarında görmeyi isteme konusunda diğer okul velilerinden negatif anlamda ayrılmış olmalarıdır. Etkili ebeveynliğin en önemli araçlarından birisinin destekleyici talepkârlık olduğu dikkate alındığında velilerin bu konudaki eksikliğini giderilmesi için meslek liselerinde veli eğitimi projelerine hız verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinde gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Alwin, D. (2001). *Parental values, beliefs, and behavior: A review and promulga for research into the new century, children at the millenium: where have we come from, where are we going?* (Ed. Sandra L. Hofferth ve Timothy J. Owens), Oxford: Elsevier Science Ltd, s. 97-139.
- Amman, M. T. (2010). Türkiye’de Ailenin Açık ve Örtük Sekülerleşmesinin Sosyolojik Analizi. *Aile ve Eğitim: Tartışmalı İlmi Toplantı*, İstanbul, s. 41-70.
- Arslan, M. ve Tunç, E. (2013). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Yönelimlerindeki Farklılaşmalar. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(26), s. 7-39.
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ek Protokol 1952.
- Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2010). *Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması*. Ankara: Manas Medya Planlama Reklam Hizmetleri.
- Berkowitz, M. W. ve Grych H. J. (2000). *Early character development and education, Early Education and Development*, 11(1), 56 – 72.
- Bozkurt, V. (2011). *Değişen Dünyada Sosyoloji*. Bursa: Ekin Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 8. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş. (2005). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorumu*. Ankara: Pagem Akademi.
- Doğan, İ. (2007). Türk Eğitim Sisteminde Değerler Sorunu. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Ş. Aslan ve M. Zengin (Ed.), *Değerler eğitimi uluslararası sempozyumu kitabı* içinde (s. 615-633). İstanbul: Dem Yayınları.
- Ekinci, Y. (1989). *Ahilik ve Meslek Eğitimi*, MEB Yayınları No:862, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi No.132, İstanbul.
- Glock, Y. C. (1962). On the study of religious commitment. *Religious Education: The Official Journal of The Religious Education Association*, 57(4), s. 98-104.
- Griffore, R. J. ve Bubolz, M. (1986). Limits and possibilities of family and school as educator. *Child Rearing in The Home and School*, (Ed. Robert J. Griffore ve Robert P. Boger), New-York: Springer, s. 61-104.
- Inkeles, A. (1983). Social change and social character: The role of parental mediation. *Journal of Social Issues*, 39(4), s. 179-191.
- Karagöl, M. (2012). Ahilik ve Sosyal Sermaye Bağlamında İş Ahlakı ve Üretim İlişkisi. *Akademik Bakış Dergisi* 32, 1-16.

- Kaya, U. (2013). Değerler Eğitiminde Bir Meslek Teşkilatı: Ahilik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(26), s. 41-69.
- Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2012). Yerel-Evrensel İkileminde DKAB ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (Değerler Eğitimi Özel Sayısı)*, 12(2), s.1573-1591.
- Kaymakcan, R. ve Meydan H. (2014). *Ahlak Değerler ve Eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Kaymakcan, R. (2007). *Gençlerin Dine Bakışı: Karşılaştırmalı Türkiye ve Avrupa Araştırması*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 Ve 2004 Öğretim Programlarının Etkinliğinin Araştırılması*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kirschenbaum, H. (2000). From values clarification to character education: A personal journey, *Journal of humanistic counselling. Education and Development*, 39(1), 4-20.
- KONDA, (2007). *Gündelik Yaşamda Din ve Laiklik Araştırması*. Milliyet Gazetesi, 8 Aralık 2007.
- Lickona, T. (1991). *Education for character: How school teach respect and responsibility*. Newyork: Bantam Books.
- Mehmedoğlu, A. U. (2006). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Yönelimleri ve Dindarlık-Değer İlişkisi (M.Ü. İlahiyat Fakültesi Örneği). *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 30(2006/1), 133-167.
- Sancaklı, S. (2010). Ahilik Ahlakının Oluşumunda Hadislerin Etkisi. *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 1-28.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In M. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (vol. 25, pp.1-65). New York: Academic Press.
- Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of human values? *Journal of Social Issues*, 50(4), s. 19-45.
- Sönmez, V. (2014). *Öğretim İlke Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tay, B. ve Yıldırım, K. (2009). Sosyal Bilgiler Dersinde Kazandırılması Amaçlanan Değerlere İlişkin Veli Görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri / Educational Sciences: Theory & Practice* 9(3), 1499-1542.
- TÜİK (2006). *Aile Yapı Araştırması*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.
- Wicker A. W. (1969). Attitudes versus actions: The relationship of verbal and overt behavioral responses to attitude objects. *Journal of Social Issues*, 25(4), s. 41-78.
- Yiğittir, S. (2010). İlköğretim Öğrenci Velilerinin Okullarda Kazandırılmasını Arzuladığı Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8(19), 207-223.

What kind of Child? (An Analysis on the Values Which Families in Zonguldak Province Want to See on Their Children by School Type Variable)

Hasan MEYDAN *

Behram HASANOV **

Fatmanur DİKMEN ***

Introduction

Family and school play an important role for the socialization of children while media and social networks introduce the values of the global world to children today. Yet, family remains an important institution in Turkish society in terms of socialization of children (Prime Ministry General Directorate of Family and

* Asst. Prof. Dr., Bulent Ecevit University, Faculty of Theology

Address for correspondence: Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Merkez Kampüsü, İncivez - Zonguldak

E-mail: hasan.meydan@beun.edu.tr

** Asst. Prof. Dr., Bulent Ecevit University, Faculty of Theology

E-mail: behram79@hotmail.com

*** Research Assistant, Bulent Ecevit University, Faculty of Theology

E-mail: fnur227@gmail.com

Social Researches, 2010). On the other hand schools have important functions, explicit or through hidden curriculum, in terms of formation or development of children (Kaymakcan and Meydan, 2012, p. 213-222). The values which are presented to the children from different sources cause bewilderment.

There are three main answers for this problem which educators are faced with: (i) To keep on transferring the values which inherited traditionally within a closed circle (ii) To be open to globalised values which are the result of globalisation and based on sometimes eclectic but mainly reflect western worldview. (iii) Trying to think of ways that synthesise global and local-traditional values (Keskin, 2008).

In our traditional society which is largely community centered, controlling and patriarchal one, raising independent individuals become a problem (Doğan, 2007). When trying to bring up free independent individuals the result, most of the time, happen to be having individuals who focuses only on his/her success, happiness and pleasure. In this sense it is significant that the US education system which over evaluated relativism and individualism in 1960th has self critically turned towards socialization-oriented approaches and organisations in the last quarter of the century (see. Lickona, 1991; Kirschenbaum, 2000).

Undoubtedly the socialization process of children is closely associated with values. Discussions about parental values in the literature (Alwin, 2001) focuses on the dilemma of “autonomy” and “obedience”. In other words it is put forward that what the parents define as the “ideal child” occupy a position between “autonomic” and “obedient” child types, so to identify the position of parental values between these two points is of utmost important.

Parents try to bring up their children according to the values which they anticipate that these values will be important for children’s future life (Inkeles, 1983). On the other hand social and cultural capital; demographical, economic, political and juridical situation; strengths and weaknesses; short and long term goals of society determine the aims of educational system of the society (Sönmez, 2014, p. 18-21). Accordingly the general aims of the educational system of a country are based upon the social analysis of the country.

The Place of Family in the Value Attainment

There are a lot of factor which make family important in terms of identifying the values in education. Three main aspects of the family-child relationship make family important in terms of the personality development of child: (i) the

stability of the relationship between family and child. Children often change teachers but typically have at least one of the same parents all through their growing years. (ii) The parent-child relationship is also laden with special emotional significance, causing children to feel either loved and worthy or unloved and unimportant. (iii) Parents are in a position to teach morality as part of a larger worldview that offers a vision of life's meaning and ultimate reasons for leading a moral life (Lickona, 1991).

Besides being the most important factor, Parents also own the rights and obligations in terms of value education. International law forces the State to look after parents' right while doing its duty in the field of education. The right in question is defined as teaching children in conformity with their parents' religious and philosophical convictions (European Convention on Human Rights, Supplementary Protocol 1952 Article 2).

According to the researches parents want to have some say in the value teaching of their children. As stated in result of the research which conducted by Tay and Yıldırım (2009, p. 1516) in Kırşehir, 68 per cent of parents consider value education as duty of family, 24.3 per cent as duty of school and 7.7 per cent as duty of both family and school. According to another research which conducted in 41 provinces with 5291 participants" in the year of 2007, individuals consider family primary place for the religious education which constitutes important dimension of value education (KONDA, 2007).

The Purpose of Research

The purpose of the research is to contribute to the structuring of value education in the schools by taking into account the expectations of parents from the development programme. In order to achieve this purpose this study examines the values which the secondary and high school students' parents want to see in their children and explores the impact of these values on the choice of school. The hypotheses of our research took shape within this framework are these:

- The values which parents want to see in their children are predominantly local and traditional like: social, national and religious values.
- Although parents prioritise local and traditional values they also demand individualist and modern values at high level.
- The characteristics of values which parents want to see in their children impact on their choice of school.
- The values which parents want to see in their children are dissimilar according to the variable of school type which children attend.

Research Method

The study carried out in relational screening model. In this model which bases on quantitative research paradigm, the aim is to identify existence or level of covariance between two or more variables (Büyüköztürk, 2005). Independent variable of research is the school type which children of parents attend. Dependent variables are values which parents want to see in their children with priority and the impact of these values on the choice of school.

As a data collection tool the questionnaire which is developed by researchers is used. The scale items are prepared based on the value and statement categories which used by Kaymakcan and Meydan (2012). This value and statement categories were created by adding religious and national dimensions to the classification of Schwartz for the analysis of the curriculum programs of the Social Sciences and the Religious Culture and Moral Knowledge.

Interpreting Data

The data was analysed using SPSS. In the interpretation of the data; percentages, frequency, average value, standard deviation, principal component analysis is used. For the determination of correlation chi-square test, t test and one-way analysis of variance are used.

Due to the fact that sample size is high (1003) and since the parametric analysis techniques are accepted as more powerful than nonparametric analysis, parametric analysis techniques were preferred (see. Altunışık and others, 2010, p. 180- 204).

Data Collection Tool

By applying principal component analysis to the value scale which situated in the research inventory the research tried to determine the main tendencies and expectations of parents. Before the principal component analysis, in order to determine the appropriateness of the data to the analysis, tests of Kaiser Mayer Olkin (KMO) and Barlett were applied. As a result the value of KMO found .909 and the value of Barlett test found .00 as significant ($p > .05$). This result shows that the scale is highly appropriate for the principal component analysis (Tavşancıl, 2002, p. 67).

Cronbach Alpha internal consistency coefficient of the scale is .893. This result shows that the scale is highly reliable. Reliability coefficient of the dimensions of the scale is between .592 ile .852. The results show that the value of

all dimensions of the scale is over $p > .500$ which is a reasonable value for the reliability of research studies (Altunışık and others, 2010: 124).

As a result of principal component analysis it is determined that there are 7 significant dimensions which were gathered in the scale. These dimensions are termed as: well adjusted, enterprising, religious, prudent, social power, patriot, self-directed value groups. Total variance which determinate the seven dimensions is 56,365 per cent. For providing the maximum component the scale item varimax rotation (Varimax Kaiser Normalization) was implemented. Component loads of scale items are loaded vary between 536 -,843.

Population and Sample of the Research

The study was implemented in total five settlement (Zonguldak city center, Ereğli, Alaplı, Çaycuma, and Devrek) and 19 schools by taking consideration school types and the regional, academic and social-economical situation of the schools. Totally 1003 questionnaire has been implemented to the parents of children who were in fifth and ninth class. 45,5 per cent of the parents are male and 54,5 per cent of them are female in the sample.

Findings and Interpretation

The findings of the research are summarized below in the table 1, table 2, table 3, and table 4:

Table 1: Value Choices of Whole Sample

Sequence	The Value Dimensions	M	SD	Importance Level
1	Religious	4,8746	,30572	Very Important
2	Prudent	4,7974	,33368	Very Important
3	Patriot	4,7958	,36196	Very Important
4	Enterprising	4,5866	,43282	Very Important
5	Well Adjusted	4,5796	,44272	Very Important
6	Powerful (Social)	3,9889	,66046	Important
7	Self-Directed	3,6989	,73830	Important

Table 2: The Comparison of Value Choice of the Parents of General Education Schools and Religious Education Schools

The Choices of the Parents of Religious Education Schools (IHHS and IHSS)					The Choices of the Parents of General Education Schools (Anatolian High School, Vocational High School and Secondary School)				
Sequence	The Value Dimensions	M	SD	Importance Level	Sequence	The Value Dimensions	M	SD	Importance Level
1	Religious	4,9542	,18468	Very Important	1	Religious	4,8297	,34850	Very Important
2	Prudent	4,8164	,29460	Very Important	2	Patriot	4,8187	,32655	Very Important
3	Patriot	4,7544	,41534	Very Important	3	Prudent	4,7864	,35362	Very Important
4	Well Adjusted	4,6429	,39265	Very Important	4	Enterprising	4,5880	,43855	Very Important
5	Enterprising	4,5832	,42337	Very Important	5	Well Adjusted	4,5436	,46515	Very Important
6	Social Power	3,8907	,67705	Important	6	Social Power	4,0428	,64506	Important
7	Self-Directed	3,5708	,77077	Important	7	Self-Directed	3,7697	,71027	Important

Table 3: The Values Which Parents Want to See in Their Children According to the Variable of School Type

Value Dimension	The Source of Variance	Sum of Squares	SD	Quadratic Mean	F	P	Differential School Type
Well Adjusted	Between Groups	3,904	4	,976	5,057	,000	Vocational–Anatolian
	Within Groups	192,409	997	,193			Vocational – IHHS
	Total	196,313	1001				Vocational - IHSS
Enterprising	Between Groups	3,052	4	,763	4,121	,003	Vocational–Anatolian
	Within Groups	184,581	997	,185			Vocational – IHHS
	Total	187,633	1001				Vocational – Secondary School
Religious	Between Groups	4,198	4	1,049	11,698	,000	IHHS-Anatolian
	Within Groups	89,346	996	,090			IHHS-Secondary School
	Total	93,543	1000				IHSS-Anatolian
Prudent	Between Groups	1,683	4	,421	3,818	,004	IHSS- Secondary School
	Within Groups	109,840	997	,110			Vocational – Anatolian
	Total	111,522	1001				Vocational – IHHS
Powerful (Social)	Between Groups	6,528	4	1,632	3,783	,005	Vocational-IHHS
	Within Groups	430,096	997	,431			Vocational – Anatolian
	Total	436,624	1001				Anatolian – IHHS
Patriot	Between Groups	1,828	4	,457	3,522	,007	Anatolian – IHHS
	Within Groups	129,410	997	,130			IHHS – Anatolian
	Total	131,238	1001				IHHS - Anatolian
Self-Directed	Between Groups	11,865	4	2,966	5,539	,000	IHSS – Anatolian
	Within Groups	533,912	997	,536			IHSS – Secondary School
	Total	545,777	1001				IHHS - Anatolian

Table 4: The Values Which Parents Want to See in Their Children According to the Variable of General Education Schools and Religious Education Schools: T Test Results

Component Dimension	General Education School - Religious Education School	N	M	SD	T	P
Well Adjusted	General Education	642	4,5436	,46515	-3,589	0,000
	Religious Education	360	4,6429	,39265		
Enterprising	General Education	642	4,5880	,43855	,167	0,867
	Religious Education	360	4,5832	,42337		
Religious	General Education	641	4,8297	,34850	-6,298	0,000
	Religious Education	360	4,9542	,18468		
Prudent	General Education	642	4,7864	,35362	-1,435	0,152
	Religious Education	360	4,8164	,29460		
Social Power	General Education	642	4,0428	,64506	3,517	0,000
	Religious Education	360	3,8907	,67705		
Patriot	General Education	642	4,8187	,32655	2,530	0,012
	Religious Education	360	4,7544	,41534		
Seld-Directed	General Education	642	3,7697	,71027	4,123	0,000
	Religious Education	360	3,5708	,77077		

Conclusion and Evaluation

The findings of research verify the hypothesis of “that the values which parents want to see in their children are predominantly local and traditional values like; social, national and religious values. Religiousness is the most desirable value dimension which parents want to see in their children. The dimension of prudence comes in a second place and the dimension of patriotism comes in third. These three values express above underline the traditional, social and conservative understanding.

Our second hypothesis “Although parents prioritise local and traditional values they also demand individualistic and modern values at a high level” was verified partly. Parents see the “enterprising” value group at a level of “very important” while “social power” “important”.

According to the research, the fact that traditional, social, and especially religious values have more prominence can be interpreted in different ways according to different perspectives. These perspectives will be understandable with the framework of the “latent secularisation” concept. “Latent secularisation” is a concept which concerned with the social conduct that indicates attitude-behaviour inconsistency. In other words “latent secularisation” is concerned with a situation which is not grounded in religious criterion behaviourally/practically, yet deals with religious values mentally/theoretically (Amman, 2010: 43-44). In social psychology it is a known fact that behaviours and conducts are not necessarily consistent every time. (see. Wicker, 1969). In this regard, sometimes people attach more importance to unaattained values than the ones which attained.

The results of the research verify our third hypothesis which we stated as “the values which parents want to see in their children have impact on their choice of school”. 82,9 per cent of parents stated that they want to send their children to a school which is compatible with their value preferences.

Our fourth hypothesis which stated as “the values which parents want to see in their children are dissimilar according to the variable of school type which children attend”, is verified completely in the analysis which was made according to five different school types. But this hypothesis is verified partly in the analysis which was made according to the general education and religious education schools. In the “adjustment” value dimension statistics show difference in favour of the parents of non-vocational high schools. On the other hand the vocational high school’s parents statistically are in a lower level in terms of ‘the “entrepreneur ” value dimension than Anatolian high schools, IHHS’s and secondary schools. The data also indicates that vocational high school’s parents become different than other school’s parents in terms of “prudence” value dimension.

Another result which shows that the values which parents want to see in their children become dissimilar according to school type variable, which takes place in the value dimensions of religiousness, social power and self-direction. In terms of the desire to equip their children religiously the parent of IHHS and IHSS statistically have higher results than Anatolian high schools students’s

parents, especially, secondary schools' parent. The differentiations between IHHS-IHSS's and other school's parent, show that the religious education school's parents feature the social and conservative values like religiousness and approach nationalism more carefully, this probably stems from the fact that they consider the religion as supra-identity.

To conclude, it appears that there is a need for broader research studies which will include: I. the need to give more importance to parents' views on determining the values that their children will adopt, II. Adopting a notion of education which in the dilemma of local-universal and traditional- modernist values brings local and social ones into the forefront, but at the same time, does not ignore universal and modern ones, and III. The need for more comprehensive studies that would deal with value education in vocational high school students by including the parents.

Keywords- What kind of child, Parent's demands from the schools, Parent's values, Parent's attitudes